

Türkiye’de Kademeler Arası Geçiş ve Öğrenci Akışının Gelişimi*

Erdal Küçüker

(Başvuru tarihi Kasım 7, 2016 – Kabul tarihi Mart 16, 2017)

ÖZ. Araştırmanın amacı, 1923-2014 yılları arasında Türkiye’de uygulanan kademeler arası geçiş politikaları ile kademeler arası geçiş ve öğrenci akış oranları arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Kademeler arası geçiş, özellikle son otuz yıldır eğitim sisteminin en önemli sorunlarından biridir. Günümüzde ise ortaöğretim ve yükseköğretime geçiş sınavları, toplumsal, politik ve ekonomik alanda etkilerini gösteren bir bunalıma dönüşmüştür. Araştırma, karma yöntem desenlerinden yakınsayan paralel desen ile yürütülmüş; nicel ve nitel veriler eş zamanlı olarak toplanmıştır. Nicel veriler, kademeler arası geçiş ve öğrenci akış oranları hesaplanarak; nitel veriler ise betimsel ve içerik analiz teknikleri ile analiz edilmiştir. Kademeler arası geçiş ve öğrenci akış oranları, 1923-2014 yılları arasındaki altı dönem altında gruplanmış ve bu dönemlerin kademeler arası geçiş politikaları ile ilişkilendirilerek yorumlanmıştır. Araştırmada kademeler arası geçiş oranlarındaki değişimin istikrarsız olduğu, öğrenci akış oranlarının ise özellikle planlı kalkınma döneminden itibaren artmaya başladığı bulunmuştur. İncelenen dönemde kademeler arası geçişte uygulanan yöntemler, özellikle eğitim talebindeki artışa bağlı olarak değişime uğramıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk eğitim sistemi, Eğitim planlaması, Kademeler arası geçiş, Öğrenci akışı, Örgün eğitim

* Bu makalenin ilk taslağı, 16-18 Ocak 2014 tarihleri arasında Antalya’da gerçekleştirilmiş olan Cumhuriyet’in Kuruluşundan Günümüze Eğitimde Kademeler Arası Geçiş ve Yeni Modeller Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

* Yard. Doç. Dr., Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi erdal.kucuker@gop.edu.tr
Orcid Number: 0000-0001-6040-0848

Transition between Grades and Development of Student Flow in Turkey

Erdal Küçük*

(Received November 7, 2016 – Approved March 16, 2017)

ABSTRACT. Purpose of the study is to examine the relationship between the policies carried out in Turkey between the years 1923-2014 regarding transition between grades and the rates of transition between grades and student flow rates. Transition between grades has been one of the most important issues of the education system especially for the last thirty years. Today, the transition examinations for secondary education and higher education have become a crisis exhibiting its effects in social, political, and economical areas. The study employed one of the mixed method designs, convergent parallel research method; and quantitative and qualitative data were collected synchronously. Quantitative data were analyzed by computing the rates of transition between grades and the student flow rates; and qualitative data were analyzed using descriptive and content analysis techniques. Rates of transition between grades and the student flow rates were grouped under six periods between the years 1923 and 2014, and evaluated by associating with the policies of transition between grades. It was found from the study that the changes between the rates of transition between grades were inconsistent while the student flow rates started increasing especially with the planned development period. Methods employed in the transition between grades in the period examined in the study underwent changes particularly due to the increase in the demand for education.

Keywords: Turkish Education System, Educational Planning, Transition Between Grades, Student Flow, Formal Education

SUMMARY

Purpose and Significance: The purpose of this study was to examine the relationship between the policies regarding transition between grades carried out in Turkey between the years 1923-2014 and the rates of transition between grades and student flow rates. With this purpose, the following questions were tried to be answered: (i) What is the quantitative development of the transition between grades and student flow in Turkey as of periods from the establishment of the Republic to the present day (1923-2014)? (ii) What are the policies regarding transition between grades which were carried out as of periods from the establishment of the Republic to the present day (1923-2014)? (iii) What are the relationships between those policies and the rates of transition between grades and student flow rates?

Method: This study used one of the mixed method designs, “convergent parallel research method”. The quantitative data of the study were obtained from the official statistics published by the Turkey Statistics Institute, Ministry of National Education, Center for Evaluation, Selection and Placement, and the Council of Higher Education. The qualitative data were compiled from the publications of the Ministry of National Education, and the Ministry of Development. Quantitative data were analyzed using the indicators of the rates of transition between grades and student flow rates in the six periods between the years 1923 and 2014. Qualitative data were analyzed using descriptive and content analysis techniques.

Results: The results obtained regarding the change in the rates of transition between grades (RTBG) were: RTBG decreases if the appropriate capacity increase in the upper grade would not be provided when there is an increase in the schooling rate at a formal education grade. Opportunities of school access especially due to the type of the residential area students live causes either increase or decrease in RTBG. Social policies carried out by the Government (providing pension, scholarship, etc.) affects RTBG depending on the economic condition of the family. The education-employment relationship and income expectations after graduation are effective in transitions to high school and university. The results obtained regarding the change in the rates of transition between grades in the six period examined were: Between the years 1923 and 1968, the first three periods, the rate of transition in formal education remained at 2% level while it reached 4%, 8%, and 32% in the following periods, respectively.

Discussion and Conclusion: As the study examined the rates of transition between grades and student flow rates as of consequent periods in a ninety one year-period, the comparisons were made only between those periods. However, it is possible also to perform multi-dimensional comparisons regarding RTBG and SFR. A comprehensive study covering school and program types, gender, region, province, and international comparisons especially related to the recent period could be useful in terms of forming a scientific frame for medium and long-term educational planning works

GİRİŞ

Türkiye'nin eğitimdeki en ciddi bunalımlarından biri kademeler arası geçişte yaşanan sorunlardır. Geçiş sınavlarına giren aday sayılarındaki artış, adayların çoğunluğunun herhangi bir yükseköğretim programına yerleşememesi, en az iki kez sınava girenlerin sayısının ilk kez girenleri aşmış olması bunalımın demografik boyutlarını¹; son on beş yılda ortaöğretime geçiş sınavının dört (Aykaç ve Atar, 2014), yükseköğretime geçiş sınavının üç kez (Erdem, 2014, Ocak) değiştirilmiş olması da giderek ağırlaşmakta olduğunu göstermektedir. Sınav odaklı bir örgün eğitim sisteminin ürünü olan bu bunalım; öğrencileri, öğretmenleri, velileri ve okul yöneticilerini derinden etkilemektedir (Aylar ve Aksoy, 2015; Kurul ve ark., 2013).

Örgün eğitim, ilkokuldan itibaren öğrencileri önce ortaöğretime, ardından yükseköğretime son olarak da işgücü piyasasına geçiş için girilecek sınavlara hazırlayan devasa bir “dershane” sistemine dönüşmüştür. İlköğretim ve ortaöğretim okullarının performansları, merkezi sınavlarda “başarılı” olan ve bir üst kademeye yerleşen öğrenci sayıları ile ölçülmekte (Hursh, 2013; Türk Eğitim Derneği [TED], 2010); yükseköğretim programları ise mezunlarının istihdam olanaklarına göre değerlendirilmekte ve tercih edilmektedir (TED, 2005). Veliler ve öğrenciler, ortaöğretim ve yükseköğretim düzeylerinde okulun gelecekte güvenceli ve görelî olarak yüksek gelirli bir istihdama kavuşturma potansiyeline göre tercih yapmaktadırlar (Yolcu, 2011). Bu süreçte ortaöğretim düzeyindeki mesleki ve teknik liseler, üniversiteye geçişte başarı oranı yüksek Fen Lisesi, Anadolu Lisesi vb. okullara girecek puanı alamayan “başarısız” öğrencilerin devam ettiği kurumlara dönüşmektedir (Taşpınar, 2014; TED, 2010). Meslek liselerinden mezun olan öğrenciler bile işgücü piyasasına girmek yerine, en azından iki yıllık bir meslek yüksek okuluna geçmeye çalışmaktadırlar². İşgücü piyasasında lise mezunları için ödenen ücretlerin görece düşük olması, güvenceli işlerin azlığı, sendika, sigorta gibi özlük ve sosyal haklardaki

¹ Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavına (ÖSYM) başvuran aday sayısı 2010 yılında 1.587.410 (Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi [ÖSYM], 2010) iken beş yılda % 30'un üzerinde artarak 2015 yılında 2.126.684 olmuştur (ÖSYM, 2015a). Sınava 2015 yılında başvuranların yalnız % 46,2'si (983.090 aday) bir yükseköğretim programına yerleşirken 1.143.580 aday (% 53,8) “başarısız” olmuştur (ÖSYM, 2015b). 2015 yılında ÖSYM'ye başvuranların % 58,1'i önceki yıllarda yerleşememiş, daha önce yerleşmiş, bir yükseköğretim programını bitirmiş ve yükseköğretimden kaydı silinmiş adaylardan oluşmaktadır (ÖSYM, 2015b).

² 2015 yılında bir lisans programına yerleşenlerin oranı Fen Lisesi mezunları için % 60,1, Anadolu Lisesi mezunları için % 50,0, meslek lisesi (Ticaret Meslek Lisesi, Teknik Lise, Endüstri Meslek Lisesi, Kız Meslek Lisesi, Sağlık Meslek Lisesi, Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi) mezunları için % 6,9'dur (ÖSYM, 2015b). 2015 yılında meslek lisesi mezunu adaylardan % 6,9'u lisans, % 30,4'ü önlisans (sınavlı ve sınavsız) ve % 9,5'i de açık öğretim olmak üzere toplam % 46,8'i bir yükseköğretim programına yerleşmiştir (ÖSYM, 2015b).

yetersizlikler, iş kazalarının artışı, toplumsal saygınlık ile yapılan iş ve alınan ücret arasındaki ilişki vb. nedenlerle yükseköğretime olan talep giderek artmaktadır (TED, 2005)³. Diğer bir deyişle mezuniyetten sonra iş bulma umudu ve toplumsal saygınlık elde etme beklentisi, üniversiteye devam etme kararında önemli bir etken olmaktadır (Sarpkaya, 2010). Öte yandan yükseköğretim mezunlarının işsizlik oranındaki artış, örgün eğitim sistemini tümüyle işlevsizleştirmektedir⁴. Özetle işgücü piyasasının özellikle mesleki ve teknik lise mezunlarına yeterli sayı ve nitelikte iş yaratamaması, lise mezunlarının üniversite önünde yığılmasına; ortaokul mezunlarının da “iyi üniversite” kazandıracak bir liseye giriş için kıyasıya rekabet etmelerine yol açmaktadır. Kademeler arası geçişi olumsuz olarak etkileyen ve 1930’lardan itibaren gözlenmeye başlanan (MEB, 1991c) istihdam ile ilişkili bu yapısal problem, Cumhuriyet’in kuruluşundan bu yana örgün eğitim sisteminde ve kademeler arası geçiş yöntemlerinde yapılan değişikliklere karşın çözülememiştir.

Türkiye’de kademeler arası geçişe yön veren üç farklı örgün eğitim sistemi uygulanmıştır: (i) Birincisi 1923-1997 yılları arasında uygulanan beş yıl ilkökul, üç yıl ortaokul, üç yıl lise ve dört yıl üniversiteden oluşmaktadır⁵. Bu dönemde yalnızca beş yıllık ilkökul zorunludur ve köy ilkökullarının büyük bir kısmı 1960’lı yıllara kadar üç sınıflı olarak öğretim yapmıştır (Akyüz, 2008). (ii) İkinci sistem, 1997-2012 yılları arasında uygulanmıştır. Bu dönemde ilkökul ve ortaokul birleştirilerek sekiz yıl süreli ilköğretim okulları; 2005-2006 öğretim yılına kadar üç yıl, bu yıldan itibaren dört yıllık liseler ve çoğunluğu dört yıllık olmak üzere iki ile yedi yıllık yükseköğretim programları yer almaktadır. İkinci sistemin uygulamaya konulduğu 1997 yılında zorunlu eğitim süresi sekiz yıla yükseltilmiştir. (iii) Halen uygulanmakta olan üçüncü sistem 2012 yılında zorunlu eğitimin 12 yıla çıkarılması ile birlikte yürürlüğe girmiştir. 4-4-4 olarak bilinen bu sistem, dörder yıllık ilkökul, ortaokul ve liseler ile çoğunluğu dört yıllık yükseköğretim programlarından oluşmaktadır. İlk iki sistemde ilkökuldan üniversite mezuniyetine kadar geçen toplam süre 15 yıl, son sistemde ise 16

³ 2010 yılında aylık ortalama brüt ücret lise mezunları için 1.280 TL, meslek lisesi mezunları için 1.593 TL, yükseköğretim mezunları için de 2.663 TL’dir (TÜİK, 2012). 2015 yılı Temmuz ayında 12.744.685 işçiden yalnızca 1.429.056’sı sendikalıdır. Sendikalaşma oranı % 11,2’dir (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2015). 2015 yılında iş kazalarında yaşamını yitiren işçi sayısı “en az” 1.730 olarak açıklanmıştır (İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi, 2016).

⁴ Yükseköğretim mezunlarının işsizlik oranı 2015 yılında % 11,0’dir (TÜİK, 2015).

⁵ Daha önce altı yıl olan ilkökul süresi, 1924 yılında düzenlenen İkinci Heyeti İlmiye toplantısında beş yıla indirilmiştir (MEB, 1924). Toplam yedi yıl olan ortaöğretimin süresi de aynı yıl altı yıla indirilmiştir (MEB, 1991d). Bu dönemde 11 yükseköğretim kurumundan ikisi beş, biri dört, yedisi üç ve biri iki yıllık olduğu halde (MEB, 1973), bu dönemin sonraki dönemlerle karşılaştırılabilir olması için çalışmada üniversitenin öğretim süresi dört yıl olarak alınmıştır. Okulöncesi eğitim, ilkökula başlamak için tamamlanması gereken zorunlu bir kademe olmadığından bu sistem içinde ele alınmamıştır.

yıldır. Türkiye’de 1923-2014 yılları arasındaki 91 yıllık sürede uygulanan bu üç örgün eğitim sistemi ile birlikte çeşitli kademeler arası geçiş yöntemleri uygulanmıştır.

Farklı ülkelerin eğitim sistemleri incelendiğinde kademeler arası geçişte kullanılan altı yöntem olduğu söylenebilir. Bu yöntemler, (i) sınavsız geçiş, (ii) olgunluk sınavı, (iii) giriş sınavı (sözlü/yazılı, merkezi/yerel), (iv) okul notları (geçme notları, sosyal faaliyetleri vb.), (v) yönlendirme (öğretmen görüşleri) ve (vi) karma (iki ya da daha fazla yöntemin bir arada kullanılması) modeldir (Erdem, 2014; Ergün, 2014; Turan, Çilek ve Yavuz, 2014). Türkiye’de halen kademeler arası geçişte çeşitli yöntemler bir arada kullanılmaktadır.

Türkiye’de ilkokuldan ortaokula sınavsız geçilmektedir. Öğrenciler genel ortaokul ile imam-hatip ortaokulu arasında bir tercih yapmakta, her iki okula giriş için de özel bir koşul bulunmamaktadır. İlkokuldan ortaokula geçişte, ortaokulun merkezi sınavlardaki başarısının yanı sıra eve yakınlığı, öğretmenler hakkındaki duyular, güvenlik vb. etkenler velilerin okul tercihlerinde etkili olmaktadır (Aslan ve Küçük, 2010). Günümüzde ilkokuldan ortaokula geçişte ciddi sorunlar yaşanmadığı söylenebilir (Saracaloğlu, Yakar ve Altay, 2014).

Ortaokuldan liseye geçişte merkezi sınav ve okul notları olmak üzere karma yöntem kullanılmaktadır. Ortaokuldan liseye geçiş ile ilgili en çarpıcı sorun, bütün liselerin sınavla öğrenci alması nedeniyle sekizinci sınıf öğrencilerinin tamamının sınava girmek zorunda olmasıdır (Yavuz ve Derinbay, 2014). Bu da çok sayıda öğrencinin dersane, özel ders, etüt, kaynak kitap kullanımı vb. adlar altındaki okul dışı ve mali açıdan külfetli hazırlık programlarına yönelmesine neden olmaktadır (Özkan ve Özdemir, 2014). Ortaöğretime geçişte uygulanan bu yöntem, eğitimin kalitesini artırmadığı gibi okullar arasındaki eşitsizliği de gideremediği için eleştirilmektedir (Seçkin, 2015). Ortaöğretime geçişteki merkezi sınav sistemi, “öğrencinin geleceğini belirlemekte ve öğrencilerin hem sosyoekonomik statü hem de akademik yetenek açısından ayrışmasına” (Dünya Bankası, 2013) ve öğrenciler ve veliler üzerinde yoğun kaygıya yol açmaktadır (Buluç, Çelik ve Uzun, 2014). Bu yöntemde “öğretmen görüşleri, öğrencinin ilgi ve yetenekleri göz ardı edilmiş; etkili bir rehberlik ve yöneltme sistemi kurulamamıştır” (Aykaç ve Atar, 2014).

Ortaöğretimden yükseköğretime geçişte de karma ve sınavsız geçiş yöntemleri bir arada uygulanmaktadır. Buna göre iki aşamalı merkezi sınav puanı ve ortaöğretim başarı puanı üzerinden hesaplanan puan ile adayların bir yükseköğretim programına yerleşmeleri sağlanmaktadır. Sınavsız geçişte ise mesleki ve teknik lise mezunları, kendi alanlarındaki örgün veya açık önlisans

programlarına yerleştirilmektedirler (Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu, 2002). Türkiye’de 1980’li yıllardan bu yana kademeler arası geçişin en sancılı olduğu aşama yükseköğretime geçiştir (Karakütük, 2012; Turan, Çilek ve Yavuz, 2014).

Kademeler arası geçiş, toplumsal eğitim talebinin bir göstergesidir. Toplumsal eğitim talebi, nüfusun yapısı ve değişimi, kademeler arasındaki öğrenci akışı ve bireysel eğitim talebini etkileyen etkenlerin analizine dayalı olarak tahmin edilebilir (Ünal, 1996). Kademeler arası geçiş sürecinde öğrenciler ve aileler çoğunlukla üç soruya yanıt vermektedirler: (i) Çocuk, öğrenimine devam edecek mi? (ii) Hangi tür okula/programa devam edecek? (iii) Hangi/neredeki okula kayıt olacak? Üçüncü sorunun yanıtı, ailelerin “okul seçimi” kararı olmakla birlikte; ilk iki soru bireysel eğitim talebini etkileyen etkenler bağlamında yanıtlanmaktadır. Ünal (1996, s. 142), bireysel eğitim talebini etkileyen etkenleri kişisel (yaş, biyolojik özellikler, bilişsel yetenekler, ilgiler ve gelecekle ilgili beklentiler), ekonomik (eğitim maliyeti, gelir düzeyi, gelir beklentileri, meslek seçimi, piyasa ile ilgili bilgiler), sosyo-kültürel (aile kökeni, toplumsal cinsiyet) ve kurumsal (eğitim sistemi, diğer kurumlar) etkenler olmak üzere dört grupta sınıflandırmıştır. Bireysel eğitim talebinin tahmin edilmesi, Devletin, eğitim talebini yönlendirebilmesi için alması gereken tedbirlere ışık tutmaktadır. Devletin eğitim talebini yönlendirmek için kullandığı politikalar, “kademeler arası geçiş politikaları” olarak adlandırılabilir. Kademeler arası geçiş politikaları, bireylerin belli bir tür ya da düzeydeki eğitim kurumuna devam etme kararını doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyen kurumsal politika ve uygulamalardır.

Türkiye’de son otuz yıldır artan bireysel eğitim talebinin de etkisiyle toplumun ve akademinin önemli bir gündemi haline gelen kademeler arası geçiş ile ilgili çok sayıda araştırma yapılmıştır. Birçok çalışmada çeşitli ülkelerin kademeler arası geçiş yöntemleri karşılaştırılarak Türkiye için öneriler geliştirildiği görülmektedir (Akyol, Tantekin Erden, ve Altun, 2014; Başar ve Bal, 2014; Bay, 2014a, 2014b; Biçer, 2014; Can ve Radmard, 2014; Duran ve Sezgin, 2014; Elekberova, 2014; Faozi, 2014; Korkmaz, 2014; Külahoğlu, 2014; Yavuz ve Derinbay, 2014; Zayimoğlu Öztürk, 2014). Bu çalışmalarda çoğunlukla uluslararası sınavlarda “başarılı” olan ülkelerin geçiş sistemleri incelenmekte; her ülkenin kendine özgü uygulamaları nedeniyle farklılaştığı sonucuna ulaşılmaktadır. İncelenen ülkelerin örgün eğitim sistemlerinin ve kademeler arası geçiş yöntemlerinin birbirinden farklı olması, şu ya da bu ülke modelinin önerilmesi açısından engel oluşturmaktadır. Uluslararası karşılaştırmaların yanı sıra Türkiye’nin uyguladığı kademeler arası geçiş yöntemlerinin geçmişini ve mevcut durumunu ele alan çalışmalar da bulunmaktadır. Bu çalışmalarda çoğunlukla ortaöğretim (Aykaç ve Atar, 2014; Buluç, Çelik ve Uzun, 2014; Dinç, Uzun ve Çoban, 2014; Ekinci ve

Yıldırım, 2014; Gültekin ve Arhan, 2014; Tonga, 2014; Zayimoğlu Öztürk ve Aksoy, 2014) ve yükseköğretime (Gitmez, 1976; Gönenç, 1976; Güneş, 2014; Mıhçıoğlu, 1980; Özgüven, 1972) geçişte uygulanan merkezi giriş sınavları ile ilgili sorunlar ele alınmış ve çeşitli modeller önerilmiştir (Yürük, 2014). Bu araştırmalarda kademeler arası geçiş konusu eğitim planlaması açısından ele alınmamış, kademeler arası geçiş ve öğrenci akışına ilişkin sayısal veriler irdelenmemiş ve kademeler arası geçiş politikaları ile nicel gelişmeler arasındaki ilişkiler kurulmamıştır. Konuyu eğitim planlaması çerçevesinde ele alan tek araştırma 1970 yılında yayınlanmıştır. Bu araştırmada, 1955-1968 döneminde kademeler arası geçiş ve öğrenci akışına ilişkin durum ve politikalar tartışılmıştır (MEB, 1970).

Kademeler arası geçiş sorununu eğitim planlaması perspektifinden ele alan tek araştırmanın yaklaşık yarım asır önce yapılmış olması problemin yeniden incelenmesini gerektirmektedir. Konunun eğitim planlaması açısından tarihsel bir perspektif içinde ele alınması, kademeler arası geçiş ile ilgili sorunların daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacak ve tartışmaya yeni bir boyut getirebilecektir. Bu çerçevede araştırmanın problemi, Türkiye’de kademeler arası geçiş ve öğrenci akışına ilişkin nicel gelişmelerin kademeler arası geçiş politikaları ile ilişkilendirilerek açıklanmasıdır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, 1923-2014 yılları arasında Türkiye’de uygulanan kademeler arası geçiş politikaları ile kademeler arası geçiş ve öğrenci akış oranları arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu amaçla yanıt aranacak sorular şunlardır: (i) Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze (1923-2014) Türkiye’de kademeler arası geçiş ve öğrenci akışının sayısal gelişimi dönemler itibariyle nasıldır? (ii) Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze (1923-2014) Türkiye’de dönemler itibariyle uygulanan kademeler arası geçiş politikaları nelerdir? (iii) Bu politikalar ile kademeler arası geçiş ve öğrenci akış oranları arasındaki ilişkiler nelerdir?

YÖNTEM

Bu araştırma, karma yöntem desenlerinden “yakınsayan paralel desen” ile yürütülmüştür. Yakınsayan paralel desen, araştırmanın aynı aşamasında nicel ve nitel verilerin eşzamanlı toplandığı, analiz edildiği ve ortaya çıkan sonuçların birlikte yorumlandığı bir karma yöntem desendir. Bu desenin amacı, “araştırma problemini en iyi şekilde anlamak için aynı konu üzerinde farklı fakat birbirini tamamlayıcı veri toplamaktır” (Creswell ve Plano Clark, 2015). Bu çerçevede araştırma kapsamında kademeler arası geçiş ve öğrenci

akışı ile ilgili nicel; eğitimde kademeler arası geçiş politikalarına ilişkin nitel veriler eşzamanlı toplanmıştır.

Araştırmanın nicel verileri, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE), Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (BİGM), Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) ve Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) tarafından yayınlanmış resmi istatistiklerden derlenmiştir. Araştırmanın birinci alt amacı çerçevesinde, ilköğretim, ortaokul, lise ve üniversite düzeylerinde yeni kayıt, toplam öğrenci ve mezun sayıları ilgili kaynaklardan alınmıştır⁶. Bu veriler, 1923-2014 yılları arasındaki altı dönemde kademeler arası geçiş oranı (KAGO) ve öğrenci akış oranı (ÖAO) göstergeleri ile analiz edilmiştir.

Birbiri ile ilişkili ve hiyerarşik olarak basamaklandırılmış örgün eğitim kademelerinin mezunlarının bir üst kademeye devam etmelerine kademeler arası geçiş, bunun sayısal ifadesine de kademeler arası geçiş oranı (KAGO) denilmektedir. KAGO, bir öğretim yılında herhangi bir örgün eğitim kademesine kayıt olan öğrencilerin bir önceki öğretim yılında bunun altındaki bir örgün eğitim kademesinden mezun olanlara oranıdır ve yüzde (%) olarak gösterilir. KAGO’nun hesaplanması Formül 1’de gösterilmiştir.

Formül 1. Kademeler Arası Geçiş Oranını Hesaplama Formülü

$$KAGO (\text{ÖK}_{0-1}, \text{ÖY}_{0-1}) = \frac{\text{Yeni Kayıt Sayısı} (\text{ÖK}_{+1}, \text{ÖY}_{+1})}{\text{Mezun Sayısı} (\text{ÖK}_0, \text{ÖY}_0)} \times 100$$

Kısaltmalar:

ÖK: Öğretim Kademesi
ÖY: Öğretim Yılı

KAGO’nun hesaplanabilmesi için herhangi bir örgün eğitim kademesine devam edebilmenin bir önceki kademeden mezun olmaya bağlı olması gerekmektedir. Bu nedenle kademeler arası geçiş denildiğinde ilköğretimden ortaöğretime ve ortaöğretimden yükseköğretime geçişler anlaşılmaktadır. İlköğretime kayıt olmak için okulöncesi eğitim mezunu olma koşulu olmadığından bu iki kademe arasında KAGO hesaplanmamaktadır. Öte yandan ilköğretim ve yükseköğretim düzeylerinin kendi içinde de geçiş yapılan alt kademeler vardır. İlköğretimde ilköğretim ile ortaokul arasında, yüksek öğretimde ise lisans, yüksek lisans ve doktora arasında KAGO hesaplanabilir. KAGO, eğitim planlaması çalışmalarında örgün eğitim düzeyleri arasındaki öğrenci akışını hesaplamak ve tahmin etmek için kullanılan bir göstergedir. Bu gösterge, eğitim planlamacılarına, gelecekte eğitim düzeyleri önünde birikecek öğrenci nüfusunu ve sistemden ayrılanların

⁶ Bazı yılların verilerine ulaşıl原因 olmadığından bu yıllara ilişkin veriler tahmin yoluyla sağlanmıştır. Hangi yıllara ilişkin tahmin yapıldığı ve tahmin yöntemi verilerin sunulduğu yerde açıklanmıştır.

yaygın eğitim ihtiyaçlarını gösteren bir veridir (Karakütük, 2012). Özellikle ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyleri önünde yaşanacak darboğazların önceden anlaşılması ve tedbir alınması açısından önemlidir. Eğitimde kademeler arası geçiş oranının bir diğer işlevi de nüfusun eğitim talebi eğiliminin hangi yönde geliştiğini göstermesidir.

Öğrenci akış oranı ise belli bir öğretim yılında ilkokula (ilköğretime) başlayan öğrencilerin öğretim düzeyleri içindeki ve arasındaki geçiş sonucunda yükseköğretimin lisans düzeyinden mezuniyetlerine kadar izlenmesi yoluyla bulunan bir girdi-çıkış oranını ifade etmekte ve yüzde (%) ile gösterilmektedir. Bu oran teoriktir; çünkü belli bir öğretim yılında ilkokula kayıt olan öğrenciler, istatistikler üzerinden izlenmekte ve izlenen öğrenci kitlesinin belirlenmiş başlangıç yılında ilkokula kayıt olan öğrencilerden oluştuğu varsayılmaktadır. Ayrıca öğrenci akış oranının hesaplanmasında, öğretim düzeylerinin teorik tamamlanma süreleri esas alınmaktadır. Örneğin ilkokul süresinin beş yıl olduğu bir durumda, belli bir öğretim yılında ilkokuldan mezun olan öğrencilerin, beş yıl önce ilkokula kayıt olan öğrenciler olduğu varsayılmaktadır. Öğrenci akış oranı, bir bütün olarak örgün eğitim sisteminin ve öğretim düzeylerinin nicel iç verimliliğini göstermektedir (Duyar, 1989; MEB, 1991j). Nicel iç verimlilik, “okuldaki tüm öğrenci sayısına göre yetişmiş ya da diploma almış olanların sayısı ile gösterilir” (Âdem, 1977). “Bir sistem öğrenci akışında tıkanıklar, darboğazlar, yanlış yollar yaratmış ise genellikle yetenekli insan kaybına, bu sebeple de israflara” neden olmaktadır (MEB, 1991j, s. 136). Bu çerçevede öğrenci akışının işleyişine ilişkin durumun açıklanması, örgün eğitim sisteminin nicel iç verimliliği kadar nitel verimliliğinin de anlaşılmasına imkân sağlamaktadır. Türkiye’de ilköğretim (ilkokul ve ortaokul), ortaöğretim ve yükseköğretimin (lisans) teorik tamamlanma süresi 2008-2009 öğretim yılına kadar 15, bundan sonra ise 16 yıldır. Türkiye için öğrenci akış oranının hesaplanmasında kullanılabilecek formül aşağıda verilmiştir (Formül 2).

Formül 2. Öğrenci Akış Oranını Hesaplama Formülü

$$\text{ÖAO}_{15/16}(\text{ÖY}_{15/16}) = \frac{\text{Mezun Sayısı (LK, ÖY}_{15/16})}{\text{Yeni Kayıt Sayısı (İK, ÖY}_1)} \times 100$$

Kısaltmalar:

LK: Lisans Kademesi
İK: İlkokul Kademesi
ÖY: Öğretim Yılı

Formül 2’ye göre belli bir öğretim yılında lisans düzeyinden mezun olan öğrenciler, teorik olarak 15/16 yıl önce ilkokula kayıt olan öğrencilerden bu düzeye kadar ilerleyebilenlerdir. Bu çerçevede öğrenci akışı, ilkokula kayıt olan her 100 öğrenciden kaçının 15/16 yıl sonra lisans mezunu olduğunu gösteren bir orandır.

Araştırmanın ikinci alt amacı için gerekli olan nitel veriler, MEB (Heyet-i İlmiyeler, Milli Eğitim Şuraları [MEŞ], kanun, yönetmelik ve Talim ve Terbiye Kurulu kararları, konu ile ilgili raporlar), DPT ve Kalkınma Bakanlığı (Kalkınma Planları [KP]) yayınları ile konu ile ilgili kitap ve araştırmalardan elde edilmiştir. Analiz dönemleri ve bu dönemlere ilişkin nitel veri kaynaklarının bazıları Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. *Araştırmada Kullanılan Nitel Veri Kaynaklarının Dönemler İtibariyle Dağılımı*

Dönemler	Nitel Veri Kaynakları
1923-1938	Birinci Maarif Kongresi (1921); Birinci Heyet-i İlmiye (1923); İkinci Heyet-i İlmiye (1924); Üçüncü Heyet-i İlmiye (1925)
1938-1953	Birinci Maarif Şurası (1939); İkinci Maarif Şurası (1943); Üçüncü MEŞ (1946); Dördüncü MEŞ (1949)
1953-1968	Beşinci MEŞ (1953); Altıncı MEŞ (1957); Yedinci MEŞ (1962); Birinci Beş Yıllık KP (1963-1967)
1968-1983	Sekizinci MEŞ (1970); Dokuzuncu MEŞ (1974); Onuncu MEŞ (1981); İkinci Beş Yıllık KP (1968-1972); Üçüncü Beş Yıllık KP (1973-1977); Dördüncü Beş Yıllık KP (1979-1983)
1983-1998	On birinci MEŞ (1982); On ikinci MEŞ (1988); On üçüncü MEŞ (1990); On dördüncü MEŞ (1993); On beşinci MEŞ (1996); Beşinci Beş Yıllık KP (1985-1989); Altıncı Beş Yıllık KP (1990-1994)
1998-2014	On altıncı MEŞ (1999); On yedinci MEŞ (2006); On sekizinci MEŞ (2010); On dokuzuncu MEŞ (2014); Yedinci Beş Yıllık KP (1996-2000); Sekizinci Beş Yıllık KP (2001-2005); Dokuzuncu KP (2007-2013); Onuncu KP (2014-2018)

Açıklama: Betimsel analize tabi tutulan diğer belgeler, atıf yapılmak suretiyle metin içinde ve kaynakçada gösterilmiştir.

Kademeler arası geçiş politikalarının belirlenmesinde bireysel eğitim talebini etkileyen etkenler esas alınmış ve incelenen belgelerde, kademeler arası geçiş ve öğrenci akışı üzerinde etkisi olan politikalar derlenmiştir. Bu politikalar, eğitimin amacı ve işlevi, örgün eğitim sisteminin yapısı, eğitim kurumlarının kapasitesi, burs ve yatılılık ile ilgili tedbirler, eğitim ile istihdam arasında kurulan bağlantılar, kademeler arası geçişte uygulanan yöntemler vb. şeklinde sıralanabilir. Kademeler arası geçiş politikalarına ilişkin nitel veriler, betimsel ve içerik analiz teknikleri ile analiz edilmiştir. Betimsel analizde veriler, “daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır” (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu çerçevede konu ile ilgili rapor, kitap ve araştırmalar, kademeler arası geçiş ile ilgili kısımları özetlenmek ve yorumlanmak suretiyle analiz edilmiştir. İçerik analizi, “birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları

okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır” (Yıldırım ve Şimşek, 2013). İçerik analizinde önce kademeler arası geçiş yöntemlerini temsil eden anahtar kelimeler (kademe/düzye/seviye, geçiş, sınav/ımtihan/ölçme, yöneltme/yönlendirme/yönelme/rehberlik, yeni kayıt/mezun, seçme/yerleştirme, öğrenci akışı) belirlenmiştir. Daha sonra Milli Eğitim Şuraları ve Kalkınma Planlarının ilgili kısımları okunarak anahtar kelimelerin geçtiği metinler analiz tablolarına aktarılmış ve kodlanmıştır. Kodlama sonucunda ulaşılan kademeler arası geçiş politikaları, ilgili oldukları dönemde gerçekleşen nicel gelişmelerle ilişkileri kurularak raporlaştırılmış ve yorumlanmıştır. Elde edilen verilerin bir kısmı, yazı bütünlüğünün ve akışının bozulmaması amacıyla dipnot olarak sunulmuştur.

BULGULAR

Bu kısımda önce 1923 ile 2014 yılları arasındaki 91 yılda ele alınan altı döneme ilişkin eğitim kademeleri arasındaki geçiş oranları verilmiş; ardından da her bir dönemde gerçekleşen öğrenci akış oranları, tablolar ve grafikler eşliğinde ayrı başlıklar altında incelenmiştir. KAGO ve öğrenci akış oranına ilişkin sayısal veriler, araştırma kapsamında incelenen politika belgelerinden elde edilen kademeler arası geçiş politikaları ile ilişkilendirilerek açıklanmıştır.

1923-2014 Yılları Arasında Kademeler Arası Geçiş Oranları

1923-2014 yılları arasındaki altı dönem boyunca ilkökul-ortaokul, ortaokul-lise ve lise-üniversite kademeleri arasındaki geçiş oranları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. 1923-2014 Yılları Arasında Kademeler Arası Geçiş Oranları (%)

Dönemler	İlkokul-Ortaokul	Ortaokul-Lise	Lise-Üniversite
1923-1938	44,8	68,0	86,3
1938-1953	33,9	50,7	86,1
1953-1968	45,2	78,8	64,2
1968-1983	45,5	64,8	35,6
1983-1998	57,4	99,2	66,6
1998-2014	-	86,5	65,1

Kaynak: MEB, TÜİK (BİGM, DİE), ÖSYM ve YÖK yayınlarından derlenen verilerle hesaplanmıştır.

Açıklama: Burada verilmiş olan kademeler arası geçiş oranları, öğrenci akış oranının hesaplanmasında kullanılan ve aşağıdaki tablolarda verilmiş olan mezun ve yeni kayıt verileri bulunan yıllara ilişkindir. Dönem ortalamaları değildir.

Tablo 2 incelendiğinde Cumhuriyet tarihi boyunca Türkiye’de ilkokuldan ortaokula geçiş oranlarının 1938-1953 dönemi dışındaki dönemlerde yükseldiği, buna karşın ortaokuldan liseye ve liseden üniversiteye geçiş oranlarındaki dönemsel değişimin düzensiz olduğu görülmektedir. Ortaokuldan liseye geçiş oranı 1923-1938 döneminde % 68,0 iken 1938-1953 dönemde % 50,7’ye gerilemiş, 1953-1968 döneminde % 78,8’e yükselmiş diğer üç dönemde de inişler ve çıkışlar sergilemiştir. Liseden üniversiteye geçiş oranları da birinci dönemde % 86,3 iken dördüncü döneme kadar azalarak % 35,6’ya gerilemiş, daha sonraki dönemde artarak % 66,6, son dönemde ise azalarak % 65,1 olmuştur. Kademeler arası geçiş oranları, öğrenci akış oranları ve dönemler itibariyle uygulanan kademeler arası geçiş politikaları ile birlikte aşağıda değerlendirilmiştir.

1923-1938 Döneminde Öğrenci Akışı ve Kademeler Arası Geçiş Politikaları

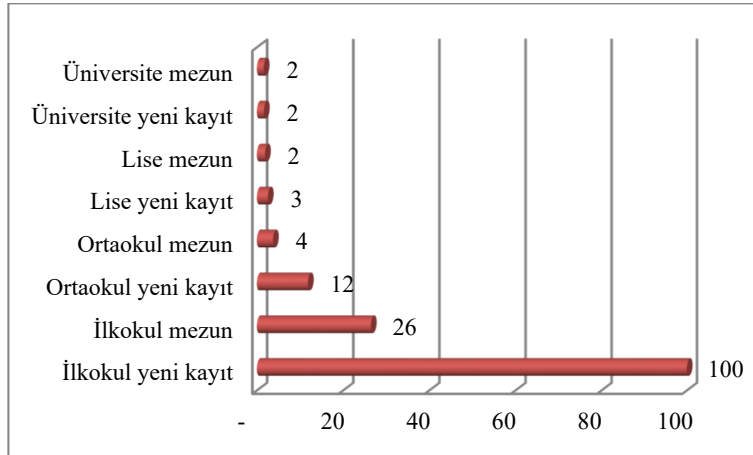
1923-1924 öğretim yılında ilkokula kayıt olan öğrencilerin 15 yıl sonra ne kadarının üniversiteden mezun olduğunu gösteren istatistikler Tablo 3’te; buna dayalı olarak hazırlanmış olan 1923-1938 döneminin öğrenci akış oranı Grafik 1’de verilmiştir. 1923-1924 öğretim yılında ilkokula başlayan 81.819 öğrenciden yalnızca 1.303’ü 1937-1938 öğretim yılında üniversiteden mezun olmuştur. İlkokuldan ortaokula geçiş oranı (% 44,8), ortaokuldan liseye (% 68,0) ve liseden üniversiteye (% 86,3) geçiş oranlarından daha düşüktür (Tablo 2).

1923-1924 öğretim yılında ilkokula başlayan her 100 öğrenciden 26’sı beş yıllık süre sonunda ilkokuldan mezun olabilmektedir. İlkokuldan mezun olan 26 öğrenciden 12’si ortaokula kayıt olmaktadır. Ortaokula kayıt olan 12 öğrenciden dördü üç yıl sonra ortaokulu tamamlamakta; bunlardan üçü liseye kayıt olurken ikisi üç yıl sonra liseyi tamamlamaktadır. Lise mezunu iki öğrenci üniversiteye kayıt olmakta ve dört yıl sonra üniversiteden mezun olmaktadır (Grafik 1). Bu veriler ışığında 1923-1938 yılları arasındaki dönemde örgün eğitim sisteminin nicel iç verimliliğinin yüzde iki olduğu söylenebilir. Ayrıca örgün eğitim sistemindeki en büyük firenin (% 74,0) ilkokul yıllarında olduğu; ortaokul ve liseye gidildikçe firenin azaldığı anlaşılmaktadır. Bu dönemdeki verim düşüklüğü, sınıfta kalmaların yanı sıra okul terklerinin yüksekliğinden kaynaklanmaktadır (Yücel, 1994). Ayrıca köy ilkokullarının çoğunun üç sınıflı olması, ilkokul mezun sayısının düşük kalmasına neden olmaktadır.

Tablo 3. 1923-1938 Döneminde Öğretim Düzeyleri İtibariyle Yeni Kayıt (YK) ve Mezun (M) Öğrenci Sayıları

Öğretim Yılı	Öğretim Düzeyi	Sayı	Açıklamalar/Kaynaklar
1923-1924	İlkokul	YK 81.819	1933-1934 ile 1935-1936 öğretim yılları arasındaki üç yıllık yeni kayıt (138.654; 152.687; 154.648) / toplam öğrenci (567.686; 627.253; 669.346) oranlarının ortalaması (% 23,9) kullanılarak tahmin edilmiştir (DİE, 1967). 1923-1924 öğretim yılı öğrenci sayısı 341.941'dir (TÜİK, 2014).
1927-1928		M 21.646	1928-1929 ile 1930-1931 öğretim yılları arasındaki üç yıllık mezun (26.275; 19.823; 21.179) / toplam öğrenci (477.569; 469.071; 489.299) oranlarının ortalaması (% 4,7) alınarak tahmin edilmiştir (DİE, 1967). 1927-1928 öğretim yılı toplam öğrenci sayısı 461.985'tir (DİE, 1967).
1928-1929	Ortaokul	YK 9.692	(Yücel, 1994, s. 101)
1930-1931		M 3.057	(Yücel, 1994, s. 103)
1931-1932	Lise	YK 2.078	(Yücel, 1994, s. 101)
1933-1934		M 1.545	(Yücel, 1994, s. 103)
1934-1935	Üniversite	YK 1.333	1934-1935 öğretim yılı fakülte öğrenci sayısının (6.666) % 20,0'si yeni kayıt tahmini olarak alınmıştır (BİGM, 1936).
1937-1938		M 1.303	(BİGM, 1939)

Grafik 1. 1923-1938 Döneminde Öğrenci Akış Oranları

1923-1938 Döneminde Uygulanan Kademeler Arası Geçiş Politikaları

Bu dönemde eğitimin temel amacı, “cehaleti yok etmektir”. Vatandaşları toplumsal ve ekonomik yaşamda etkili ve verimli kılacak temel bilgileri uygulamalı bir şekilde vermek ilköğretimin; ülkenin ihtiyaç duyduğu meslek elemanlarını yetiştirmek ve yükseköğretime öğrenci hazırlamak ortaöğretimin; yüksek meslek elemanları yetiştirmek ve ulusal kültürü benimsetmek yükseköğretimin amacıdır (Mustafa Kemal Atatürk’ün 1 Mart 1922 Tarihli TBMM Açış Konuşması, 1922)⁷. Dönemin başında “mektepleri, müracaat eden bütün çocukları alabilecek surette genişletecek” tedbirlerin alınmasına karar verilmiştir (MEB, 1925). Ancak bu dönemde örgün eğitimin kitleselleşmesi yerine sınırlandırılması yaklaşımının baskın olduğu söylenebilir (MEB, 1993, s. 14). Bu sınırlandırmada liselerin, “Cumhuriyet neslinin elit zümresini” (Yücel, 1994, s. 29) yetiştiren okullar olarak görülmesinin yanı sıra altyapı ve öğretmen yetersizliğinin etkili olduğu söylenebilir.

“Kadın, erkek bütün Türkler ilk öğretimden geçmek ödevindedirler. İlk öğretim Devlet okullarında parasızdır” (1924 Anayasası, 1945). İlköğretim programları köy ve kent okullarında farklıdır (MEB, 1921). İlkokul süresi köy okullarında en az üç (Maarif Teşkilatına Dair Kanun, 1926), diğerlerinde beş yıldır (MEB, 1924). Ortaöğretim, ayrı bölümler halindeki üçer yıllık ortaokul ve liseleri kapsayan bir düzeydir (MEB, 1924). İlkokuldan sonra öğrenci alan beş yıl süreli İlköğretmen ve köy öğretmen okulları, kız sanayi okulları ve imam hatip okulları da ortaöğretim düzeyindedir (Maarif Teşkilatına Dair Kanun, 1926). Yükseköğretim ise İstanbul Üniversitesine bağlı fakültelerle bağımsız olarak açılmış çeşitli fakülte ve yüksekokullardan oluşmaktadır.

İlkokuldan ortaokula geçiş. Ortaokula, 12 – 16 yaş arasındaki pekiyi, iyi ya da orta derece ile ilkokuldan mezun olanlar doğrudan, bunun altında bir derece ile mezun olanlar sınavla (1927 yılına kadar) alınmaktadır. Ancak bu koşullar öğrenci sayısının çok fazla olmaması nedeniyle uygulanmamıştır. 1927 yılından sonra ilkokul mezunu 12-16 yaş arasındaki isteyen herkesin ortaokula kaydı yapılmıştır. 1926-1927 öğretim yılından itibaren gündüzlü ortaokul ve lise öğrencilerinden öğrenim ücreti alınmamış; parasız yatılılık sınavı ilk kez 1926 yılında uygulanmıştır (Yücel, 1994). 1925 yılında gündüzlü ortaokullarda karma öğretim uygulanmasına geçilerek kız çocuklarının ortaokula erişimi kolaylaştırılmıştır (MEB, 1925). Bu gelişmelere bağlı olarak ortaokul öğrenci sayısının okul kapasitesi üstünde artması nedeniyle not ve yaş kıstaslarına göre öğrenci alınması planlanmış ancak uygulanamamış; 1935-1936 öğretim yılında başvuran tüm öğrencileri alabilmek için bazı ortaokullarda ikili öğretime geçilmiştir (Yücel, 1994). Bu

⁷ Bu amaçlar John Dewey’in 1924 yılında hazırlamış olduğu raporda da aynen tekrar edilmiştir (Dewey, 1939, s. 21-26).

dönemde kademeler arası geçişe ilişkin en önemli sorun “orta öğretim müesseselerine olan talebe hücumu”dur (Yücel, 1994, s. 29). Ortaokula devam etmek isteyen öğrenci sayısındaki artışın okul ve öğretmen kapasitesinin üstünde olması nedeniyle eğitimin niteliğinin düşeceğini ve ortaöğretimin “yarı aydın ve diplomalı işsiz” yetiştiren okullara dönüşeceğini söyleyen Yücel (1994); ilkokul mezunlarının devam edebileceği meslek okullarının kurulması gerektiğini belirtmektedir.

Ortaokuldan liseye geçiş. Dönem boyunca ortaokulların çoğu liselerin birinci devresi olarak açıldığından ortaokulu tamamlayanların doğrudan liselere devam etmeleri söz konusudur. Ancak Öğretmen Okullarına parasız yatılı öğrenci kaydında “öğretmenler kurulunun öğrencinin ulusal duygusunun sağlamlığı ve karakterinin düzgünlüğü hakkındaki kanaatini gösteren rapor, ruhsal ve bedensel sağlığını gösteren rapor ve ortaokulu pekiyi ya da iyi derecede bitirmiş olma” koşulları uygulanmıştır (Yücel, 1994, s. 460). Üçüncü Heyet-i İlmiye’de (MEB, 1925) alınan “belirli merkezlerde kuvvetli liseler açarak yavaş yavaş çoğaltılması” ve “öğretmen okulları ile diğer meslek okullarının, belirli merkezlerde toplanması ve güçlendirilmesi” kararları liselere erişimi, dolayısıyla geçişini güçleştiren bir etken olarak değerlendirilebilir.

Liseden üniversiteye geçiş. Sözlü olarak yapılan Lise Bitirme Sınavını geçerek mezun olan ve Fen veya Edebiyat alanlarından birinde Olgunluk Sınavını geçenler üniversiteye giriş için başvuruda bulunabilmektedirler. Lise Bitirme Sınavı 1926, Olgunluk Sınavı 1935 yılında uygulamaya konulmuştur. Yazılı ve sözlü Olgunluk Sınavları, merkezi olarak yapılmıştır (Yücel, 1994). MEB tarafından hazırlanan soruların değerlendirmesi okullarda yapılmaktadır (Özgüven, 1972). Fakülteler, Olgunluk Sınavı sonuçlarına göre ya da kendi yaptıkları sınavlarla öğrenci kabul etmişlerdir (Ataüenal, 1993). Cumhuriyetin ilk yıllarında yeterli sayıda lise mezunu bulunamadığından ortaokul mezunları da üniversiteye kabul edilmiştir (MEB, 1991d).

1938-1953 Döneminde Öğrenci Akışı ve Kademeler Arası Geçiş Politikaları

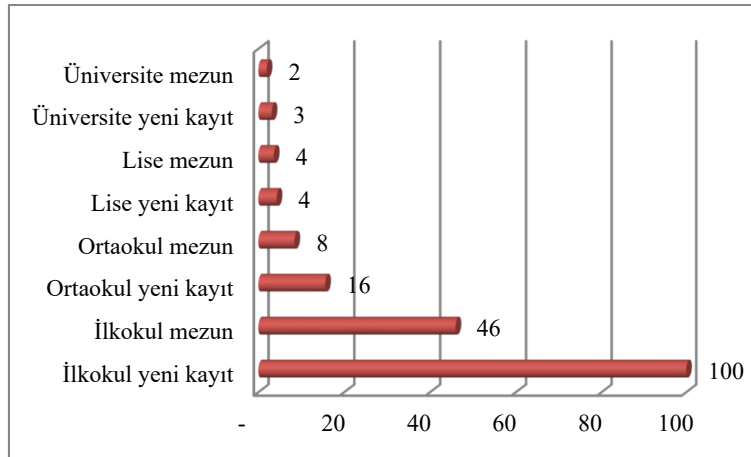
Dönem başında ilkokula başlayan 154.750 öğrenciden yalnızca 3.013’ü dönem sonunda üniversiteden mezun olmuştur (Tablo 4). Bu dönemde ilkokula kayıt olan öğrenci sayısı, önceki dönemin neredeyse bir katı; mezun sayısı ise iki katından fazladır. Ortaokul, lise ve üniversite kademelerinde de yeni kayıt ve mezun sayılarında yüksek artışlar olduğu görülmektedir. Kademeler arası geçiş oranları, önceki döneme göre üç kademede de düşmüştür (Tablo 2). Bunun nedeni, ilkokuldan itibaren bütün düzeylerde mezun sayılarının iki katından fazla artmasına karşın üst kademelerdeki kapasite artışının aynı oranda gerçekleşmemesidir. Köy okullarının mezun sayısındaki artışa karşın ortaokulların yeterince yaygınlaşamaması ortaokula

geçiş oranının; liselerin yurt geneline yaygınlaştıramamış olması da liseye geçiş oranının düşmesine neden olmuştur. Bu dönemde iki yeni üniversitenin kurulmuş olması, liseden üniversiteye geçiş oranlarının çok fazla düşmesini önlemiştir.

Tablo 4. 1938-1953 Döneminde Öğretim Düzeyleri İtibariyle Yeni Kayıt ve Mezun Öğrenci Sayıları

Öğretim Yılı	Öğretim Düzeyi	Sayı	Açıklamalar/Kaynaklar
1938-1939	İlkokul	Yeni Kayıt	154.750 (DİE, 1967)
1942-1943		Mezun	71.107 (TÜİK, 2014)
1943-1944	Ortaokul	Yeni Kayıt	24.101 (BİGM, 1946)
1945-1946		Mezun	13.020 (BİGM, 1947b)
1946-1947	Lise	Yeni Kayıt	6.600 (BİGM, 1948)
1948-1949		Mezun	5.584 (TÜİK, 2014)
1949-1950	Üniversite	Yeni Kayıt	4.809 (DİE, 1952)
1952-1953		Mezun	3.013 (TÜİK, 2014)

1938-1939 öğretim yılında ilkokula başlayan her 100 öğrenciden yalnızca ikisi 15 yıl sonra üniversiteden mezun olmaktadır (Grafik 2). Bu dönemde örgün eğitim sisteminin nicel iç verimlilik oranında bir önceki döneme göre değişme olmamıştır. Dönemin başında ortaokul ve lise öğrenci sayısının ülkenin “iş bölümü icaplarına uygun ve içtimai muvazeneyi düzgün tutarak” (MEB, 1991a, s. 11) artması gerektiğinin düşünülmesi, bu dönemde öğrenci akış oranının önceki dönemden farklı olmaması sonucunu doğurmuştur. Bu dönemde de örgün eğitim sistemindeki en büyük fire (% 54,0) ilkokul düzeyindedir. Önceki dönem ile karşılaştırıldığında üniversite dışındaki düzeylerde fire oranının azaldığı görülmektedir.

Grafik 2. 1938-1953 Döneminde Öğrenci Akış Oranı

1938-1953 döneminde uygulanan kademeler arası geçiş politikaları. Eğitimin başlıca amacı, “milletine, vatanına, Cumhuriyete ve inkılâba sadık” yurttaşlar yetiştirmektir (MEB, 1993, s.16). Bu dönemde ilköğretimin önceliği, okulsuz ve öğretmensiz köy kalmaması için köye öğretmen yetiştirilmesidir. Ortaöğretim düzeyinde okul kapasitesi ile öğrenci sayısı arasında denge kurulmasına ve ilkokuldan ya da ortaokuldan sonra mezunların devam edebileceği meslek okulları açarak liselerin niteliğinin korunmasına önem verilmiştir. Yükseköğretim ise ülkenin ihtiyaç duyduğu alanlarda uzman işgücünü yetiştirmek, milli kültürü kurmak ve yaymak ve bilimsel araştırmalar yapmak için kurulmuş kültür kurumları olarak değerlendirilmektedir.

Kademeler arası geçiş sorunları ilk kez Birinci Maarif Şurası’nda (MEB, 1991a) çeşitli yönleriyle tartışılmış ve çarpıcı görüşler⁸ dile getirilmiştir. Kademeler arası geçişe ilişkin en önemli sorun, üst kademedeki okulların alt kademedeki gelen öğrencilerin eğitim seviyelerini yetersiz bulmalarıdır⁹. Dönemin Milli Eğitim Şuraları incelendiğinde bu tür yakınmaların sıklıkla tekrar edildiği görülmektedir (MEB, 1991b; MEB, 1991d). Sorunun çözümü için getirilen önerilerden biri, her kademedeki sonra “Devlet Sınavları” yapılmasıdır (MEB, 1991a).

İlkokuldan ortaokula geçiş. On iki – on altı yaş arasındaki ilkokul mezunları ortaokula kayıt olma hakkına sahiptir. Ancak ortaokul sayısının yetersiz olması, ilkokul mezunlarının tamamının ortaokula devam etmeleri önündeki en büyük engeldir (MEB, 1991a). Ortaokula geçişi sınırlandıran bir diğer etken, ortaokula alınacak öğrenci sayısının liseye alınacak öğrenci sayısına göre belirlenmesidir (MEB, 1991a). Dönem boyunca ilkokuldan ortaokula geçiş oranları üzerinde etkisi olan bir karar da üç sınıflı köy okullarının öğrenim süresinin beş sınıfa çıkarılmasıdır (MEB, 1991a). Böylece artan ilkokul mezunu sayısı, ortaokulların aynı hızda yaygınlaşmaması nedeniyle ilkokuldan ortaokula geçiş oranlarının düşmesine neden olmuştur. Bu dönemde ortaokulların yeterince yaygınlaşmamış olması nedeniyle çeşitli çareler üretilmeye çalışılmıştır. Bunlardan biri, özellikle ilçe merkezlerinde açılacak ortaokulların ilkokullarla birlikte açılması ve sekiz yıllık ilköğretim okullarının kurulmasıdır (MEB,

⁸ Bir üyenin Şura genel kurulundaki önerisi, kademeler arası geçiş politikaları açısından çarpıcıdır: “Türkçe konuşmayan insanlara sureti kat’iyyede tedrisatı menetmeliyiz” (MEB, 1991a, s. 339). Bu öneri kabul edilmemiştir.

⁹ Hasan Ali Yücel’in sözleri, kademeler arası geçişe ilişkin sorunları özetlemektedir (MEB, 1991a, s. 4-5): “İlköğretim mensuplarımız, kendilerine gelen çocukların aile muhitlerinden şikâyet ediyorlar ve muvaffakiyetlerindeki eksiği okul dışına ve öncesine atfediyorlar. Ortaokul öğretmenleri, ilkokuldan gelen çocukların zayıf olduklarını söylüyorlar. Lise muallimleri aynı şikâyeti, ortaokula yükletiyorlar. Üniversite ve yüksek mektepler ise liseden gelen çocuklarımızın şu ve bu noktalardaki kuvvetsizliğinde ısrar ediyorlar. İlkokula giren çocuğun içinde yaşadığı dar muhitte başlayan bu şikâyet dairesi, burada kapanmış gibi görünür. Fakat aldanmamalıdır. Çünkü üniversitenin ve yüksek mektebin verdiği mezundan da bizzat hayat şikâyet ediyor ve devre, bu şikâyetin ancak umumi hayat ve geniş muhite dayanmasıyla kapanıyor.”

1991c). Dönemin başında kurulan köy enstitülerine geçişte ortaokullardan farklı koşullar söz konusudur¹⁰.

Ortaokuldan liseye geçiş. Bu dönemde de ortaokul mezunu olmak liseye kayıt için yeter koşuldur. Ancak ortaöğretimi “talebenin sel gibi bastığı” (MEB, 1991a, s. 75) düşünüldüğünden liselere alınacak öğrenci sayısının beş yıllık insangücü ihtiyacına göre belirlenmesi ve liseye geçişte “bilgi testlerine yakın bir imtihan tarzının” uygulamaya konulması ele alınmıştır (MEB, 1991a, s. 675). Dönemin başında, ortaokuldan liseye geçecek öğrenci sayısı liselerin vermesi gereken mezun sayısına yüzde 20 ekleme yapılarak hesaplanmış ve lise kapasiteleri normlaştırılarak kapasite fazlası öğrenci alınmaması kararlaştırılmıştır (MEB, 1991a, s. 675). Meslek okulu mezunlarına kendi işlerini kurabilmeleri için sermaye yardımı yapılmaya başlanması, liselere öğrenci yığılmasını önleyen etkenler arasında görülmektedir (MEB, 1991c, s. 34). Ayrıca meslek eğitime geçişin hangi kademedен sonra olması gerektiği de tartışılan konulardandır¹¹. Dönem sonuna yaklaşıldığında ortaöğretime “talebe tehacümünün” mesleki ve teknik öğretimin yaygınlaşması sayesinde azaldığı saptanarak liselerin “kalitesi üzerinde durmak için müsait bir zamana” gelindiği ifade edilmiştir (MEB, 1991d, s. 11). Lise sayısının yetersizliği (1949 yılında 63 ilden yalnızca 37’sinde lise bulunmaktadır.), ortaokuldan liseye geçişi sınırlayan bir etken olmakla birlikte ortaokulların da yaygınlaştırılmasını yavaşlatmaktadır. Çünkü yerleşim yerinde ortaokuldan mezun olanların gidebilecekleri bir lise bulunmaması, ortaokulların işlevsizleşmesine neden olmaktadır. Bu nedenle ortaokulların “muhtelif gayeli” okullar şeklinde açılması ve öğrencileri bir yandan liseye, diğer yandan hayata hazırlaması gerektiği düşünülmektedir (MEB, 1991d, s. 17).

Liseden üniversiteye geçiş. Bu dönemde liseler yükseköğretime öğrenci hazırlayan, “yüksek tahsilin bir kademesi” olarak kabul edilmiştir (MEB, 1991d, s. 18-19). Yükseköğretime geçişte aranan koşullarda çeşitlilik olmakla birlikte bazı ortak uygulamalar da bulunmaktadır. Üniversite ya da fakültelere geçişte Olgunluk Belgesi ve fakülte tarafından yapılan seçme sınavında başarılı olmak en fazla aranan koşullardır¹². Bu dönemde yükseköğretime

¹⁰ Köy enstitülerine başvurabilmek için beş sınıflı “köy” ilkokulu mezunu, 17 yaşından küçük ve maarif müfettişi ya da başöğretmen tarafından aday gösterilmiş olmak gerekmektedir. Bu koşulları taşıyanlar arasında yapılan yazılı ve sözlü sınavlar sonucunda başarılı olanlar enstitünün birinci sınıfına, kısmen başarılı olanlar hazırlık sınıfına kaydedilmekte, başarısız olanlar ise köylerine geri gönderilmektedir (Köy Enstitüleri Yönetmeliği, 1947).

¹¹ Birinci Maarif Şurası’nda bir üye, insanlar arasındaki zekâ farlılığının düzey açısından değil, nitelik açısından da var olduğunu, bu nedenle ortaokullarda faklı zekâ türlerine hitap edecek bir politeknik eğitimin uygulanmasını önermiştir. Buna göre meslek eğitime ortaokuldan sonra geçilmelidir: “Çünkü yetenek geç ortaya çıkar ve güçlü bir genel eğitim üzerine yapılan meslek eğitimi daha başarılı olur” (MEB, 1991a, s. 386).

¹² Bunun yanı sıra sağlıklı olmak, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak, belli bir yaş altında olmak, belli bir okul türünden mezun olmak (özellikle mesleki yükseköğretime geçişte) ve iyi hal kâğıdı almak

geçiş politikaları içinde Olgunluk Sınavı¹³ ile okul tarafından yapılan seçme sınavı ve belli bir okul türü ve düzeyinden mezun olma koşulları yaygındır. Bu dönemde yükseköğretime alınacak öğrenci sayısının insangücü ihtiyaçlarına dayalı bir planlama çerçevesinde sınırlı sayıda belirlenmesi anlayışı baskındır (MEB, 1991a, s. 71, 674). Çünkü genel kanı, “yükseköğretime aşırı bir öğrenci yığılması” olduğu yönündedir (MEB, 1991a, s. 75). Bu dönemde yükseköğretime geçişi etkileyen en önemli etkenler, yükseköğretimin paralı olması, Olgunluk Sınavlarının zorluğu ve lise düzeyindeki meslek okullarından mezun olanların kendi alanları dışındaki yükseköğretim programlarına geçişlerinin neredeyse imkânsız olmasıdır.

1953-1968 Döneminde Öğrenci Akışı ve Kademeler Arası Geçiş Politikaları

1953-1954 öğretim yılında ilkokula kayıt olan öğrenci sayısı (371.831) ve dönem sonunda üniversiteden mezun olan öğrenci sayısı (6.605) bir önceki döneme göre bir katından fazla artmıştır (Tablo 5). İlkokuldan ortaokula (% 45,2) ve ortaokuldan liseye (% 78,8) geçiş oranları yükselirken liseden üniversiteye geçiş oranı (% 64,2) düşmüştür (Tablo 2).

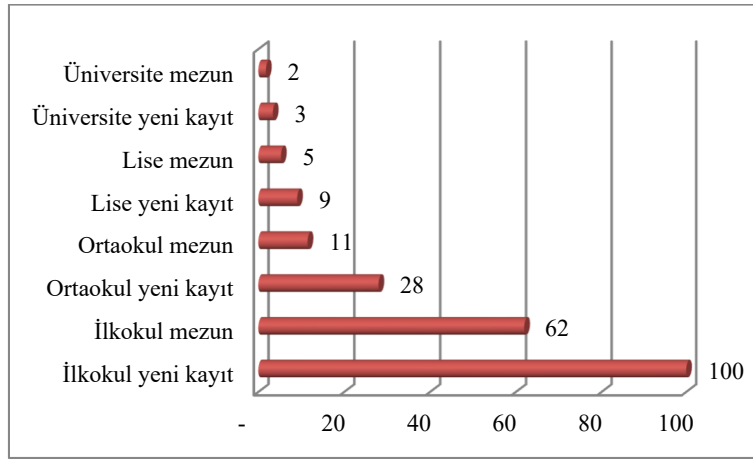
Tablo 5. 1953-1968 Döneminde Öğretim Düzeyleri İtibariyle Yeni Kayıt ve Mezun Öğrenci Sayıları

Öğretim Yılı	Öğretim Düzeyi	Sayı	Açıklamalar/Kaynaklar
1953-1954	İlkokul	Yeni Kayıt 371.831	(DİE, 1963)
1957-1958		Mezun 230.358	(TÜİK, 2014)
1958-1959	Ortaokul	Yeni Kayıt 104.106	(DİE, 1967)
1960-1961		Mezun 42.674	(DİE, 1965)
1961-1962	Lise	Yeni Kayıt 33.627	(DİE, 1968b)
1963-1964		Mezun 19.578	(DİE, 1968b)
1964-1965	Üniversite	Yeni Kayıt 12.563	(DİE, 1968a)
1967-1968		Mezun 6.605	(DİE, 1972)

(özellikle burslu ve yatılı öğrenci alımında) aranan koşullar arasındadır (Ankara Hukuk Fakültesi Talebe Yazılma Talimatnamesi, 1940; Eğitim Enstitüleri Geçici Yönetmeliği, 1947; İstanbul Teknik Okulu Giriş Yönetmeliği, 1947; İstanbul Teknik Üniversitesi Öğrenci Yazılma Geçici Yönetmeliği, 1945; Yüksek Öğretmen Okuluna Talebe Kayıt ve Kabul Talimatnamesi, 1940; Zonguldak Maden Teknik Okulu Giriş Yönetmeliği, 1950). Olgunluk Belgesi aramayan yükseköğretim düzeyindeki öğretmen yetiştiren okullar ise başvuranın mezun olduğu okul tarafından aday gösterilmesini ve en az bir yıllık iş deneyimini koşulları arasına eklemiştir (Erkek Teknik Öğretmen Okulu Yönetmeliği, 1947; Yüksek Köy Enstitüsü Yönetmeliği, 1947).

¹³ Olgunluk Sınavının amacı, “liseyi bitiren gençlerin Üniversite tahsilini, muvaffakiyetle tatbiki mümkün kılacak fikri olgunluğu ne dereceye kadar kazanmış olduklarını tahkik etmek” (MEB, 1991a, s. 314) ve “yüksek tahsilin aradığı değer ve kabiliyetteki kişileri” seçmektir (Özgüven, 1972). Olgunluk Sınavlarının geçerlik ve güvenilirliğinin düşük olması en fazla eleştirilen konulardandır (MEB, 1991a, 1991c, 1991d).

1953-1954 öğretim yılında ilkokula başlayan her 100 öğrenciden 62’si beş yıl sonra ilkokuldan, 11’i sekiz yıl sonra ortaokuldan, beşi 11 yıl sonra liseden ve ikisi de 15 yıl sonra üniversiteden mezun olmaktadır. Buna göre bu dönemde de örgün eğitim sisteminin nicel iç verimliliği yüzde ikide kalmıştır (Grafik 3). İlkokul düzeyindeki fire (% 38) azalmaya devam etmekle birlikte, ortaokul ve lise kademelerinde artışlar olduğu gözlenmektedir. Dönem boyunca örgün eğitim sisteminin iç verimliliğinin ortaokul, lise ve genel yükseköğretimde düşük olduğu tespiti, DPT (1963) tarafından da yapılmıştır. İlköğretim ve ortaöğretim öğrenci sayındaki artışa karşın liseden üniversiteye geçiş oranının (% 64,2) düşmesi nedeniyle örgün eğitim sisteminin verimliliğinde artış olmamıştır.

Grafik 3. 1953-1968 Döneminde Öğrenci Akış Oranı

1953-1968 döneminde uygulanan kademeler arası geçiş politikaları.

Bu dönem eğitiminin genel amacı, 27 Mayıs 1960 darbesi nedeniyle başta ve sonda farklıdır. Dönemin başında eğitimin genel amacı, “gençliğin ‘Vatan’ ideali etrafında toplanmasını” hareket noktası olarak alan “siyasi” bir çerçevede tanımlanmış; eğitim düzeylerinin “umumi maarif siyasetine göre idare edilmesi yoluna gidilmiştir” (MEB, 1993, s. 24). Darbe sonrasında ise eğitim, “milli kalkınmayı hızlandıracak ve gerçekleştirecek verimli bir yatırım” olarak görülmeye başlanmış ve uzun dönemli bir planlama ile yaygınlaştırılması öngörülmüştür (MEB, 1991g, s. 17). Eğitimin genel amacı, ekonominin gereksinim duyduğu sayı ve nitelikteki insangücünü yetiştirmek ve toplumun eğitim düzeyini yükseltmektir (Küçüker, 2012). Bu amaçla “kabiliyetli olanların” bütün eğitim imkânlarından yararlandırılması hedeflenmiş; insangücü ihtiyaçlarına göre belirlenmiş olan eğitim arzını aşan

bir talep söz konusu olduğunda okullara girişte “yeterliğe dayalı seçme” usullerinin uygulanması öngörülmüştür (DPT, 1963).

Dönemin başında, ilköğretimin yaygınlaştırılması (MEB, 1991e), mesleki ortaokullar yerine “muhtelif gayeli” ortaokullar açılması ve lise düzeyindeki meslek okullarından mezun olanların yükseköğretime geçişine imkân verilmesi (MEB, 1991f) üzerinde durulmuştur. Ortaokulların genel ve mesleki liselere öğrenci hazırlayan “çok gayeli” okullar olarak yapılandırılması; genel ve mesleki lise mezunlarının Olgunluk Sınavından aldıkları dereceye göre yetiştikleri alanda yükseköğretime devam etmelerinin sağlanması dönemin ikinci yarısında da gündeme gelmiştir (MEB, 1991g, Ek Şema 3). Bunun için de “Çeşitli Olgunluk İmtihanları Sistemi” kurulması planlanmış (MEB, 1991g); 1963 yılında “prensip” olarak kabul edilmiş ancak uygulamaya konulmamıştır (214 Sayılı Talim ve Terbiye Kurulu Kararı, 1963). Dönemin ikinci yarısında yükseköğretimden başlamak üzere zorunlu ilkokul üstündeki kademelerde maddi durumu elverişli olanların eğitim masraflarına katılması; durumu iyi olmayan yetenekli öğrencilerin ise burslar yoluyla desteklenmesi öngörülmüştür (DPT, 1963).

İlkokuldan ortaokula geçiş. İlköğretim yedi ile 14 yaş arasındaki çocuklar için zorunlu ve Devlet okullarında parasızdır (İlköğretim ve Eğitim Kanunu, 1961a)¹⁴. 1966 yılında İlkokulu Bitirme Sınavı yapılmaya başlanmıştır (İlkokullar Yönetmeliği, 1966). İlkokulu Bitirme Belgesi alanlar ortaokullara ve meslek okullarının birinci devrelerine kayıt olabilmektedirler (Lise ve Ortaokullar Yönetmeliği, 1966). Ortaokul düzeyindeki meslek okullarının “çocukların gelişimine uygun olmadığı için” kapatılarak yerine “Muhtelif Gayeli Ortaokul” kurulması Altıncı MEŞ’nda tartışılmış; ilkokuldan ortaokula geçişte gözlenen kaybın “eğitimdeki problemlerin en önemlisi” olduğu vurgulanmıştır (Wofford, 1952). Ayrıca ortaöğretimin “elit mi, yoksa vatandaş mı” yetiştirmekte olduğuna ilişkin tartışma yeniden ele alınarak “hümanist [üniversiteye hazırlayıcı]” öğretim sistemi ile “hüner kazandırma [meslek elemanı yetiştirme]” sisteminin birbirine karıştırılmaması gerektiği ileri sürülmüştür¹⁵ (MEB, 1991f). Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda ortaokulların okullaşma hedefi düşük bir düzeyde belirlenerek, herkese değil yalnızca “en yeteneklilere” açık bir eğitim düzeyi olarak yapılandırılmıştır (DPT, 1963). Bu durum, ortaokullardaki kapasite

¹⁴ İlköğretim ve Eğitim Kanunu’na (1961a) göre MEB, zorunlu ilköğretimi 10 yıl içinde yaygınlaştıracak bir planı uygulamaya koymakla yükümlüdür. Bu plan 1961 yılında yayınlanmıştır (MEB, 1961b).

¹⁵ Altıncı MEŞ’nda kademeler arası geçişle ilgili tartışmalar arasında “gençlere ve velilere meslek seçiminde rehberlik etmek üzere yöneltme kurumları” oluşturulması ele alınmıştır. Meslek seçiminin çok erken yaşlarda (11-12) yapılmasının pedagojik sorunlara yol açması nedeniyle ortaokul düzeyindeki meslek okullarının kapatılması savunulmuş; ancak meslek okulları ile ortaokullar arasında denklik sağlanması anlayışı baskın olmuştur (MEB, 1991f).

artışını yavaşlatmış ve ilkokuldan ortaokula geçiş oranının düşük düzeyde kalmasına neden olmuştur.

Ortaokuldan liseye geçiş. Ortaokullar, öğrencilerini bir yandan lise sınıflarına ve orta meslek okullarına hazırlayan, öte yandan onlara genel bilgiler veren okullardır (Lise ve Ortaokullar Yönetmeliği, 1964). Dönemin başında, liseye devam eden çocuk sayısının azlığı sorun olarak dile getirilmiştir (MEB, 1991e). Ancak sonraki yıllarda ortaöğretime ilgi süratle artmış ve her ile en az bir lise açılışı 1957-1958 öğretim yılında gerçekleştirilmiştir (1957-1958 Öğretim Yılı'nın Başlaması Münasebetiyle Maarif Vekili Sayın Tevfik İleri'nin Söylemiş Oldukları Nutuk, 1957). Ortaokulların son sınıflarına 1955 yılında Devlet Ortaokul İmtihanı konulmuştur¹⁶. Devlet Ortaokul İmtihanı ve Bitirme İmtihanı 1967 yılında kaldırılmıştır (Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Orta Dereceli Okullar Sınıf Geçme ve İmtihan Yönetmeliği, 1967). Darbe sonrası dönemin eğitim amaçları çerçevesinde ortaokul mezunlarının liseye geçişte mesleki teknik okullara “yöneltmesi” yönünde bir politika geliştirilmiştir. Bu yöneltmenin meslek eğitiminin sanayi ile sıkı bağlantısının sağlanması ve ortaokullara seçmeli meslek dersleri konulması suretiyle gerçekleştirilmesi öngörülmüştür (DPT, 1963). Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda (1963-1967) ortaokul ve genel liselerin okullaşma hedefleri birbirine çok yakın oranlarda planlanmıştır. Böylece ortaokul kapasite artışı, büyük oranda lise mezunu ihtiyacına, dolayısıyla yükseköğretime alınacak öğrenci sayısına bağımlı olarak belirlenmiştir (DPT, 1963).

Liseden üniversiteye geçiş. Liselerin iki temel işlevi bulunmaktadır. Genel liseler yükseköğretime öğrenci hazırlarken, mesleki ve teknik liseler piyasaya işgücü yetiştirmektedirler. Mesleki ve teknik lise mezunlarının yükseköğretime devam edebilmeleri için “yetiştirdiği meslek alanında gerektiği kadar hizmet görerek iş alanının kazandıracağı imkân ve iktidarlardan yararlanması” (DPT, 1963, 442) şeklinde sınırlayıcı bir politika geliştirilmiştir. Böylece mesleki-teknik lise mezunlarının yetiştirilme amaçlarına uygun olarak mezuniyetlerinin ardından iş piyasasına yönelmeleri teşvik edilmiştir. Lise Bitirme ve Devlet Olgunluk İmtihanları 1954-1955 öğretim yılında kaldırılarak, Devlet Lise İmtihanı¹⁷ getirilmiştir. 1967 yılında

¹⁶ Devlet Ortaokul İmtihanı ile ilgili bilgilere ulaşılacak kaynaklar şunlardır: 103 Sayılı Talim ve Terbiye Kurulu Kararı, 1965; 214 Sayılı Talim ve Terbiye Kurulu Kararı, 1963; Ortaokul ve Liselerin Sınıf Geçme, Devlet Ortaokul ve Devlet Lise İmtihanları Yönetmeliği, 1957; Ticaret Ortaokulları Gündüz ve Akşam Ticaret Liseleri Yönetmeliği, 1965.

¹⁷ Merkezi sistemle yapılan Devlet Lise İmtihanı, 1958 yılında alınan bir kararla liseler tarafından yapılmaya başlanmıştır (Özgüven, 1972). Devlet Lise İmtihanı ile ilgili bilgilere ulaşılacak kaynaklar şunlardır: Akşam Liseleri Geçici Yönetmeliği, 1958; Devlet Lise İmtihanları İle İlgili Esaslar ve İzahlar, 1955; Erkek Orta Sanat, Orta Yapı Okullarıyla Erkek Sanat ve Yapı Enstitüleri Sınıf Geçme ve Bitirme İmtihanları Yönetmeliği, 1958; İlköğretmen Okulları Sınıf Geçme ve Bitirme İmtihan

ortaöğretim düzeyinde farklı program uygulayan genel ve mesleki teknik okulların sınıf geçme ve imtihan yönetmelikleri birleştirilmiş ve Devlet Lise İmtihanları kaldırılarak okullar tarafından yapılan İkinci Devre Bitirme İmtihanları konulmuştur (Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Orta Dereceli Okullar Sınıf Geçme ve İmtihan Yönetmeliği, 1967). Başvuran sayısı kontenjanı aştığında Üniversite ve diğer yükseköğretim kurumları tarafından seçme sınavı yapılmaktadır. Öğretmen yetiştiren yükseköğretim düzeyindeki okullara girişte ise Eleme, Seçme ve Giriş Sınavı olmak üzere iki aşamalı bir sınav uygulanmaktadır¹⁸. Yükseköğretime girişte, üniversite ve diğer yükseköğretim kurumlarının kendilerine has koşulları bulunmakta¹⁹ ve fakülteler giriş sınavlarını kendileri yapmaktadırlar. Bu durum adaylar açısından çeşitli sorunlar ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle Ankara Üniversitesi'nde ilk defa çoktan seçmeli test usulüyle 1961-1962 öğretim yılında yapılan seçme sınavları, 1964-1965 öğretim yılından itibaren beş üniversitenin katılımıyla merkezi olarak yapılmaya başlanmıştır (Mihçioğlu, 1969)²⁰.

1968-1983 Döneminde Öğrenci Akışı ve Kademeler Arası Geçiş Politikaları

1968-1969 öğretim yılında ilkokula başlayan 901.890 öğrenciden yalnızca 35.144'ü on beş yıl sonra üniversiteden mezun olmuştur (Tablo 6). İlkokuldan ortaokula geçiş oranı (% 45,5) önceki döneme göre yükselmiş; ortaokuldan liseye geçiş oranı (% 64,8) düşmüş; liseden üniversiteye geçiş oranı (% 35,6) ise altı dönemdeki en düşük düzeyi görmüştür (Tablo 2). Bu düşüşün nedenlerinden biri, 1977 yılından sonra yükseköğretim kurumlarında

Yönetmeliği, 1955; Kız Enstitüleri ve Kız Orta Sanat Okulları Sınıf Geçme ve Bitirme İmtihanı Yönetmeliği, 1955; Okul Dışından Devlet Ortaokul, Devlet Lise ve Devlet Lise Yazılı İmtihanları Hakkında Açıklama, 1956; Ortaokul ve Liselerin Sınıf Geçme, Devlet Ortaokul ve Devlet Lise İmtihanları Yönetmeliği, 1957; Ticaret Liseleriyle Orta Ticaret Okulları Sınıf Geçme ve İmtihan Yönetmeliği, 1955.

¹⁸ Eleme Sınavı, Bakanlık; Seçme ve Giriş Sınavları ise okullar tarafından yapılmaktadır. Bu okullara girişte adaylardan Bakanlık ya da mezun oldukları okul tarafından aday gösterildiklerine dair belge istenmektedir. Eğitim enstitüsü ise belli bir süre öğretmenlik yapma koşulu koymuştur (Eğitim Enstitüsü Yönetmeliği, 1955).

¹⁹ Okulların çoğuna girişte 22-30 yaş arasında değişen üst yaş sınırı, sağlık raporu, kadın adaylar için evli, boşanmış ya da dul olmamak koşulu konulmuştur. Sekreterlik okulu yalnızca kadın öğrencileri kabul ederken, Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulu kontenjanının yalnızca üçte birini lise mezunlarına ayırmıştır (Ankara Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulu Yönetmeliği, 1965; Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu Yönetmeliği, 1966; İktisadi ve Ticari İlimler Akademileri Öğrenci ve Lisans Yönetmeliği, 1965; Sekreterlik Okulları Yönetmeliği, 1964; Tekniker Okulları Geçici Yönetmeliği, 1958; Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulları Yönetmeliği, 1955; Yüksek İktisat ve Ticaret Okulları Yönetmeliği, 1956).

²⁰ Yükseköğretime geçişte uygulanmaya başlayan test usulü sınavların öğrenci seçimindeki başarısına ilişkin araştırmalar ve tartışmalar bu dönemin sonunda ve sonraki dönemin başında yoğunlaşmıştır. Bu tartışma süreci, günümüze kadar uygulana gelen yükseköğretime öğrenci seçme sisteminin de temelini atmıştır. Döneme ilişkin araştırma ve tartışmalar için bkz: Tan, 1966; TED, 1978; Toker, 1969; Toker, Uçkunkaya, & Gülcü, 1970; Uzsoy, Silan, & Özeltay, 1969.

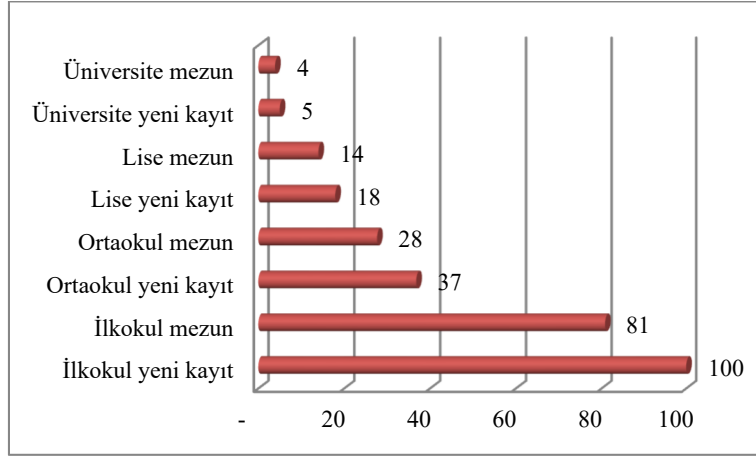
“öğrenim özgürlüğü ve can güvenliği bulunmadığı” gerekçesiyle öğrencilerin okula kayıt ve devamlarında sorunlar yaşanmasıdır (Ataüenal, 1993; Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Yüksek Okullar Hızlandırılmış Programlar Yönetmeliği, 1978; Sakaoğlu, 1992). Diğer bir neden ise bu dönemde yükseköğretim kurumları arasında eşgüdüm sağlayacak merkezi bir kurum olmaması nedeniyle öğrenci kontenjanlarının kalkınma planlarının hedefleriyle tutarlı bir biçimde belirlenmemiş olmasıdır (Ataüenal, 1993). Bu dönemde kademelerdeki öğrenci artışları ve geçiş oranları, ekonominin ihtiyaç duyduğu insangücü sayısı ile baskılanmıştır (Küçük, 2012).

Tablo 6. 1968-1983 Döneminde Öğretim Düzeyleri İtibariyle Yeni Kayıt ve Mezun Öğrenci Sayıları

Öğretim Yılı	Öğretim Düzeyi		Sayı	Açıklamalar/Kaynaklar
1968-1969	İlkokul	Yeni Kayıt	901.890	(DİE, 1977)
1972-1973		Mezun	728.979	(TÜİK, 2014)
1973-1974	Ortaokul	Yeni Kayıt	331.796	(MEB, 1988)
1975-1976		Mezun	249.477	(DİE, 1981a)
1976-1977	Lise	Yeni Kayıt	161.641	(DİE, 1981a)
1978-1979		Mezun	126.175	(DİE, 1982)
1979-1980	Üniversite	Yeni Kayıt	44.891	(DİE, 1981b)
1982-1983		Mezun	35.144	(TÜİK, 2014)

1968-1983 yılları arasındaki dönemde, ilkokula başlayan her 100 öğrenciden dördü üniversiteden mezun olmuştur (Grafik 4). Buna göre örgün eğitim sisteminin nicel iç verimlilik oranı yüzde dörde yükselmiş; ilkokul düzeyindeki fire azalmaya devam etmiştir (% 19). Özellikle ortaokul ve lise kademelerinde sınıfta kalma ve terklere bağlı firelerin belirgin bir şekilde azaldığı gözlenmektedir. Bu azalmada dönem boyunca sınıf geçmeyi ve mezuniyeti kolaylaştırıcı mevzuat düzenlemeleri etkili olmuştur²¹.

²¹ İlkokulların ilk üç sınıfında sınıf geçme kolaylaştırılmış; ilkokul, ortaokul ve liselerin Bitirme İmtihanları kaldırılmış; lise ve yüksek okullarda tek dersten sorumlu geçme uygulaması getirilmiştir (İlkokullar Yönetmeliği, 1969; Temel Eğitim Birinci Kademe (İlkokul) Yönetmeliği, 1976; Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Ortaokullar İle Orta Öğretim Kurumlarının Sınıf Geçme ve İmtihan Yönetmeliği, 1976; Dönem Sistemi Uygulayan İktisadi ve Ticari İlimler Akademileri Öğrenci ve Lisans Öğretim ve Sınav Yönetmeliği, 1969). Sınıfta kalmanın ekonomik ve toplumsal etkileri Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde de tartışılmış ve bazı milletvekilleri tarafından ortaöğretimde sınıf geçme yerine ders geçme uygulamasına İkinci Beş Yıllık KP döneminde geçilmesi ile ilgili öneriler verilmiştir (Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal’ın TBMM Plan ve Bütçe Komisyonuna Verdiği Önerge, 1967).

Grafik 4. 1968-1983 Döneminde Öğrenci Akış Oranı

1968-1983 döneminde uygulanan kademeler arası geçiş politikaları.

Bu dönemde eğitimin genel amacı, “iyi vatandaş, iyi meslek elemanı ve iyi insan” yetiştirmektir (Milli Eğitim Temel Kanunu, 1973). Bu dönemin kademeler arası geçişteki temel politikası “yöneltme”²², önceliği ise mesleki ve teknik eğitimidir. “Eleyici” ve genel eğitim yoluyla öğrencileri “üniversite önüne yığan” bir sistem olarak değerlendirilen (Milli Eğitim Reform Stratejisi, 1972) örgün eğitimin yeniden yapılandırılması bu dönemin en belirgin özelliğidir. Ayrıca ilk kez “Türk eğitim sistemi içindeki öğrenci akışını düzenleyen kurallar”²³ bu dönemde belirlenmiştir (MEB, 1991).

İlkokuldan ortaokula geçiş. Kalkınma planlarında ilkokulun tüm çağ nüfusuna yaygınlaştırılmasının hedeflenmesi, ilkokul üzerindeki kademelere geçen öğrenci sayısının artmasında da etkili olmuştur. İlkokulu bitiren her

²² 1969-1970 öğretim yılında illerde “Yöneltme ve Yerleştirme Komiteleri” kurulmuştur. Komitelerin önceliği, öğrencilerin mesleki ve teknik ortaöğretim okullarına yönlendirilmesidir (1969-1970 Öğretim Yılı Öğrenci Kayıtları Hakkında Genelge, 1969). Sekizinci MEŞ’nda, liselerin birinci sınıfının “yöneltme sınıfı” olmasına karar verilmiştir (MEB, 1991h). Milli Eğitim Reform Stratejisi’nde (1972) “yöneltme” ilkesine dayalı yeni bir sistem kurulması planlanmış ve yöneltmenin temel eğitimden başlayarak üniversiteye kadar devam etmesi öngörülmüştür. Mesleki ve teknik eğitimi önceleyen bu sistemde öğrenci başarısının ölçülmesinde objektif ölçme ve değerlendirme metodlarının kullanılması, rehberlik hizmetlerinden yararlanılması ve sınıf geçme yerine ders geçme düzeni uygulanması kararlaştırılmıştır. Milli Eğitim Temel Kanunu’nda (1973) yöneltme, on dört temel ilkedен biri olarak belirlenmiştir. Dokuzuncu MEŞ’nda, başarısız sayılan öğrenciyi ayıran ve okul dışına atan “eleyici” sistem yerine, kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda yetişmelerini sağlayan “yöneltici” bir sistem kurulmasına dönük kararlar alınmıştır (MEB, 1991). Onuncu MEŞ’nda, sekiz yıllık temel eğitim, üç yıllık çok amaçlı ortaöğretim ve dört yıllık üniversite/yüksek okuldан oluşan yeni bir örgün eğitim sistemi önerilmiş ve öğrenci akışı rehberlik ve yöneltme çerçevesinde düzenlenmiştir (MEB, 1991j, s. 30).

²³ Dokuzuncu MEŞ’nda değerlendirmenin genel ilkeleri, ölçme işlemine ilişkin ilkeler ve ölçme sonuçlarının kullanılmasına ilişkin ilkeler başlıkları altında sıralanan kuralların ayrıntıları için bkz: MEB, 1991, s. 303-309.

öğrenci ortaöğretime devam etmek ve genel, mesleki ve teknik her türlü ortaöğrenimden ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde yararlanmak hakkına sahiptir (MEB, 1991h). Ancak “kaynak kıtlığı” nedeniyle eğitim harcamaları asgaride tutulmuş, ilkokuldan sonraki eğitim olanaklarından öğrencilerin kabiliyetleri ölçüsünde yararlanması öngörülmüştür. Kabiliyetli olanlar “fırsat eşitliği ilkesine göre yapılacak seçimler” yoluyla belirlenmiş; ilkokul üzerindeki eğitim harcamalarına katılma uygulaması getirilmiş; ödeme gücü olmayan kabiliyetli öğrencilerin ise burs ve parasız yatılılık²⁴ olanaklarıyla desteklenmesi planlanmıştır (DPT, 1967). Ancak bu destekler hedeflenen düzeye çıkarılamamıştır (DPT, 1972). Dokuzuncu MEŞ’nda temel eğitim kavramı benimsenmiş ve ilkokul ile ortaokulun bu kapsamda bütünleştirilmesi üzerinde durulmuştur (MEB, 1991). Temel eğitim, okuma yazma ve vatandaşlık eğitimi yanında çevrenin şartlarına uygun teknik, sanat ve tarım konularında mesleki bilgi ve beceriler kazandırarak mesleğe ve ortaöğretime hazırlayan bir düzey olarak tasarlanmıştır (DPT, 1972). İlkokuldan ortaokula geçiş sınavsız olmakla birlikte bu dönemde sayıları hızla artan Anadolu Liselerine girişte MEB tarafından yapılan merkezi sınav uygulamaları yaygınlaşmıştır. Ortaokulların öğrenci kapasitelerinin, liselerin yeni kayıt hedeflerine göre belirlenmesine devam edilmiştir (DPT, 1967).

Ortaokuldan liseye geçiş. Ortaokullar, dönemin başında ortaöğretimin birinci devresi, daha sonra ise temel eğitimin ikinci devresi olarak ele alınmıştır. Ortaokul programının, öğrencilerin lisede yönelecekleri alanın belirlenmesi açısından yanlış ve erken bir seçimi önlemek ve böyle bir seçim sonucu normal eğitim süresini uzatabilecek herhangi bir zaman kaybına yer vermemek için ihtisaslaşması öngörülmüştür. Ancak, öğrencilere seçmeli dersler, ders dışı eğitsel ve sosyal faaliyetler, öğretmen-veli ilişkileri, sürekli gözlemler ve rehberlik yolu ile istidat ve kabiliyetleri anlama, buna göre ya ikinci devrenin çeşitli programlarına yönelme ya da hayata hazırlanma bakımından yardım edilmesi gerektiği de vurgulanmıştır (MEB, 1991h). Temel eğitimden ortaöğretime geçişte yöneltme ve yerleştirme esastır. Bu yöneltmenin, temel eğitimin son üç yılında gerçekleştirilmesi öngörülmüş, ortaokullarda rehberlik servislerinin kuruluşuna ağırlık verilmiştir (DPT, 1967). Bu servisler, sekizinci sınıflarda çeşitli psikolojik ölçme araçları kullanarak “yöneltme tavsiyesinin”²⁵ hazırlanmasına katkıda bulunmuşlardır. Ortaöğretimin çeşitli programlarına yöneltme "yol gösterici" nitelikte olup

²⁴ Kalkınma planlarının hedefleri ve fırsat eşitliği ilkesi gereğince parasız yatılı kontenjanının % 80,0’i köy ilkokullarından mezun olanlara ayrılmıştır (Parasız Yatılı Alınacak Öğrenciler Hakkında Genelge, 1969).

²⁵ Ortaokuldan liseye yöneltme, öğrencinin başarısı; öğrenci hakkındaki sınıf öğretmeninin görüşleri, okul rehberlik biriminin önerileri ve eğitici kol öğretmenlerinin görüşleri ile öğrencinin istekleri göz önüne alınarak sınıf öğretmenler kurulu tarafından hazırlanan “ortaokul yöneltme tavsiyesi”ne göre yapılmaktadır. Yöneltme tavsiyesinde öğrencinin ortaöğretimde devam edebileceği program hakkındaki görüşler belirlenir ve bu tavsiye öğrenci velisine yazılı olarak bildirilir. Ayrıca bu tavsiye öğrenci dosyası ile birlikte öğrencinin devam ettiği ortaöğretim kurumuna da gönderilir (Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Ortaokullar İle Orta Öğretim Kurumlarının Sınıf Geçme ve İmtihan Yönetmeliği, 1976).

"zorlayıcı" değildir. Yöneltilme yanında bu dönemde programları bakımından özelliği ve ayrıcalığı olan bazı genel ve mesleki liseler merkezi sınavlarla öğrenci almaya başlamıştır (MEB, 1991j).

Liseden üniversiteye geçiş. Ortaöğretimin görevi, öğrencilere kişisel ve toplumsal hayatın gerektirdiği nitelikte ortak bir genel kültür ve vatandaşlık eğitimi kazandırmak, onları ilgi, istidat ve kabiliyetlerine göre iş alanlarına, mesleklere veya yükseköğretime hazırlamaktır (MEB, 1991h). Lise düzeyinde programlar arasında yatay ve dikey geçişlere imkân tanıyan bir yapı kurulması amacıyla dokuzuncu sınıf, yöneltilme sınıfı²⁶ olarak belirlenmiştir. Yükseköğretime giriş koşulları ve şekli yükseköğretim kurumlarınca belirlenmektedir (MEB, 1991d). Yükseköğretime giriş sınavları ile ilgili olarak dönem boyunca çeşitli tartışmalar yapılmış ve öneriler geliştirilmiştir²⁷. Çeşitli tarihlerde dillendirilen yükseköğretime girişin merkezi sınavla yapılması önerileri Yüksek Öğretim Kanunu (1981) ile uygulamaya konulmuştur. Onuncu MEŞ’nda alınan kararlara göre yükseköğretime girişte öğrencilerin ortaöğretimde mezun oldukları alanlar ile devamlılık sağlanması söz konusudur. Ortaöğretimden yükseköğretime geçişte öğrencinin ilgi ve isteği, ortaöğretim programındaki başarısı, yetenek ve istidatları, ortaöğretimdeki izlediği program türü birlikte dikkate alınmaktadır (MEB, 1991j). Ortaöğretimden yükseköğretime geçişte talebin kapasiteyi aşmasından kaynaklanan sorunlar Dördüncü Beş Yıllık KP ile birlikte gündeme girmiştir. Bu sorunun çözülmesi için “ortaöğretim programlarını dikkate alan ve ders kredisi sistemine dayalı yeni bir yöntemin geliştirilmesi” (DPT, 1979, s. 459) öngörülmüştür. Yükseköğretim kapasitesinin artırılması da alınan tedbirler arasındadır. Bunun yanında yükseköğretim talebini artıran yedek subaylık hakkının sınırlandırılması ve eğitim teknolojilerinden kapasite artırıcı yönde yararlanılması öngörülmüştür. “Yükseköğretime geçişte paralı eğitim görme, kurslara katılma, baba mesleği ve geliri” başarı sağlayıcı etkenlerdir (DPT, 1967)²⁸. Bu dönemde yükseköğretime geçişte uygulanan merkezi sınavların yaygınlaşması, özel dershanelerin de yaygınlaşmasına ve hukuki dayanaklarının kurulmasına neden olmuştur.²⁹

²⁶ Liselerde onuncu sınıftan itibaren, yükseköğretime hazırlık amacıyla Edebiyat ve Fen olmak üzere iki tür program uygulanmaya başlanmıştır. Öğrenciler, dokuzuncu sınıftan sonra başarı durumlarına göre Fen ve Edebiyat kollarına ya da örgün veya yaygın mesleki eğitim kurumlarına yönlendirilmiştir. Edebiyat ve Fen programlarından mezun olanların istedikleri alanda, mesleki programlardan mezun olanların ise kendi alanlarında yükseköğretime devam etmeleri söz konusudur (DPT, 1967). Kol seçimi 1973 yılına kadar isteğe bağlı iken bu tarihten sonra not ortalaması kıstasına göre yapılmıştır (Fen Kollarına Ayrılacak Öğrenciler Hakkındaki Talim ve Terbiye Kurulu Kararı, 1973).

²⁷ Yükseköğretime geçiş sınavlarının “çok yönlü” (DPT, 1972) ve ülke çapında merkezi bir sistemle yapılması öneriler arasındadır (MEB, 1991j).

²⁸ “Yükseköğrenim sınavlarına girebilme umudu bir çiftçi çocuğu için bir iken, işçi çocuğu için 2,8, esnaf sanatkar çocukları için 4,7, serbest meslekle uğraşanların çocukları için 6,9, memur çocukları için 8,4, tüccar çocukları için 9,9 ve sanayici çocukları için 34,3’tür” (DPT, 1979, s. 148).

²⁹ Özel dershanelere, öğrencileri yükseköğretime giriş sınavlarına hazırlama görevi veren ilk yönetmelik bu dönemde yayınlanmıştır (Özel Dershaneler Tip Yönetmeliği, 1971).

1983-1998 Döneminde Öğrenci Akışı ve Kademeler Arası Geçiş Politikaları

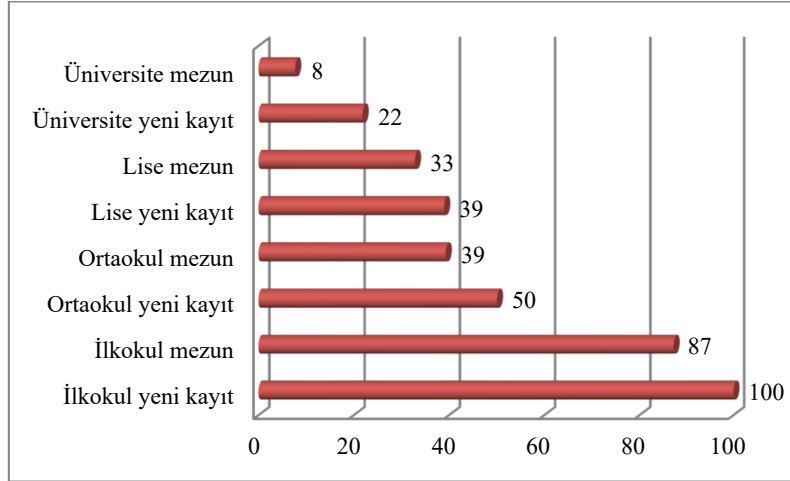
1983-1984 öğretim yılında ilkokula başlayan 1.492.596 öğrenciden 115.106’sı on beş yıl sonra üniversiteden mezun olmuştur (Tablo 7). İlkokuldan ortaokula (% 57,4) ve ortaokuldan liseye (% 99,2) geçiş oranları altı dönemin en yüksek noktasına ulaşmış; liseden üniversiteye geçiş oranı (% 66,6) ise önceki döneme göre yükselmiştir (Tablo 2). Bu dönemde ilkokul yeni kayıt ve mezun sayıları ile ilkokuldan ortaokula geçiş oranı altı dönem içindeki en yüksek düzeye ulaşmıştır³⁰. Ancak ilkokuldan ortaokula geçiş oranı hala düşüktür. Buna bağlı olarak ortaokula devam edebilen öğrenci sayısı düşük bir düzeyde kalmış ve liselerde yaratılmış kapasiteye bağlı olarak ortaokuldan liseye geçiş oranı neredeyse % 100,0’e yükselmiştir. Ortaokuldan liseye geçiş oranının yükselmesi olumlu bir gelişmedir. Ancak bu, ortaokul düzeyindeki düşük okullaşmadan kaynaklanmıştır. Bu durum, kırsal kesimde yaşayanların eğitime erişimine ilişkin Cumhuriyetin ilk dönemlerinde gözlenen sorunların 1980’li yıllarda da devam ettiğini göstermektedir. Bu soruna, 1990-1991 öğretim yılından itibaren taşınalı eğitim uygulaması ile çözüm aranmıştır³¹.

Tablo 7. 1983-1998 Döneminde Öğretim Düzeyleri İtibariyle Yeni Kayıt ve Mezun Öğrenci Sayıları

Öğretim Yılı	Öğretim Düzeyi	Sayı	Açıklamalar/Kaynaklar
1983-1984	İlkokul	Yeni Kayıt 1.492.596	(DİE, 1986)
1987-1988		Mezun 1.302.458	(DİE, 1989)
1988-1989	Ortaokul	Yeni Kayıt 747.577	(DİE, 1989)
1990-1991		Mezun 586.902	(DİE, 1994)
1991-1992	Lise	Yeni Kayıt 581.946	(DİE, 1994)
1993-1994		Mezun 490.539	(DİE, 1997)
1994-1995	Üniversite	Yeni Kayıt 326.591	(Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi, 1996)
1997-1998		Mezun 115.106	(Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi, 1999)

³⁰ İlkokula kayıt olan öğrenci sayısının 1,5 milyona yakın olmasının nedeni 1983-1984 öğretim yılında beş yaşındaki beş yüz bine yakın çocuğun da ilkokula kaydedilmiş olmasıdır (Gürkan, 1987).

³¹ Bu dönemde ilköğretimde firenin azalması ve ilkokuldan ortaokula geçiş oranlarının yükselmesine etki eden etkenlerden biri 1990-1991 öğretim yılında dokuz ilde başlayan taşınalı ilköğretim uygulamasının kısa bir süre içinde bütün ülkeye yaygınlaşmış olmasıdır (Taşınalı İlköğretim Yönergesi, 1994).

Grafik 5. 1983-1998 Döneminde Öğrenci Akış Oranı

1983-1998 döneminde öğrenci akış oranı incelendiğinde 1983 yılında ilkokula başlayan her yüz öğrenciden sekizinin on beş yıl sonra üniversiteden mezun oldukları görülmektedir (Grafik 5). Buna göre belirtilen dönemde örgün eğitim sisteminin verim oranının yüzde sekize yükseldiği söylenebilir. İlkokul düzeyinde gözlenen fire oranı % 13'e gerilemiş, ortaokul ve lise kademelerindeki fire artmış, yükseköğretimde ise altı dönem içindeki en yüksek düzeye ulaşmıştır. Ortaokul ve lise kademelerindeki fire artışının, öğretmenler kurulu kararı ile sınıf geçme uygulamasının bazı dersler için kaldırılmış olması (Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Ortaokullar İle Lise ve Dengi Okulların Sınıf Geçme ve Sınav Yönetmeliği, 1983) ve liselerde ders geçme ve kredi sisteminin uygulanmasından³² (Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Ortaöğretim Kurumlarında Ders Geçme ve Kredi Yönetmeliği, 1991) kaynaklandığı söylenebilir. Bu düzenlemelerin yol açtığı fire artışını önlemek için ortaokul öğrencilerine ek sınav hakkı tanınmış (Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliğine İki Geçici Madde Eklenmesine Dair Yönetmelik, 1993); liselerde sınıf geçmeyi ve mezuniyeti kolaylaştırıcı mevzuat düzenlemeleri yapılmıştır (Ortaöğretim Kurumları Ortalama Yükseltme ve Sorumluluk Sınavları Yönergesi, 1996)³³.

³² Ortaöğretim kurumlarında ders geçme ve kredi sistemi 1991-1992 ile 1995-1996 öğretim yılları arasında uygulanmıştır (Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Sınıf Geçme Yönetmeliği, 1995).

³³ 1989-1990 öğretim yılında bir yükseköğretim programına yerleşmiş, ancak lise son sınıftan sorumlu dersi bulunan öğrenciler, öğretmenler kurul kararı ile mezun edilmişlerdir (Öğretmen Kurulunda Durumları Görüşülecek Öğrenciler, 1990). Ders geçme ve kredi sistemi uygulanan liselerde öğrenim gören ve bir yükseköğretim programına yerleştirildiği halde kredisini tamamlayamadığı için mezun

1983-1998 döneminde uygulanan kademeler arası geçiş politikaları.

12 Eylül askeri darbesinin ardından şekillenmiş bu dönem eğitiminin amacında 1990’lı yıllara kadar öne çıkan kavramlar “Atatürk milliyetçiliğine, milli, manevi ve ahlaki” değerlere bağlılıktır. Bu amaç, 1990’lı yıllarda değişen hükümetlerle birlikte “milli ve dini” değerlerle “laik ve Cumhuriyetçi” değerler arasında gidip gelmiştir (MEB, 1993). Ayrıca bu dönemin ilk yılları, neo-liberal eğitim politikalarının uygulamaya konulduğu, böylece eğitimde özelleştirme adımlarının atılmaya başlandığı yıllardır (Aslan, 2015; Küçüker, 2005). Önceki dönemin kademeler arası geçiş politikalarına yön veren “yöneltme” yaklaşımı bu dönemin hemen başında yapılan bir düzenleme ile esnetilmiş; rehberlik hizmetleri psikolojik danışmaya ağırlık veren bir anlayışla yeniden yapılandırılmış, kademeler arası geçiş kararları ile ilgili rehberlik çalışmaları “bilgilendirme” düzeyine indirgenmiştir (Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği, 1985). Sonraki yıllarda ise özellikle dokuzuncu sınıflar “yönlendirme sınıfı” olarak yapılandırılmış ve yükseköğretime geçişi etkileyen alan/bölüm seçimi uygulamaya konulmuştur (MEB, 1996)³⁴. Okulöncesi eğitim ve mesleki yaygın eğitimin yaygınlaştığı bu dönemde, zorunlu eğitim süresinin uzatılması temel hedeflerden biridir³⁵. Zorunlu eğitim süresi 1997 yılında sekiz yıla çıkarılmıştır (4306 Sayılı Kanun, 1997). İlkokul ve ortaokulun birleştirilmesi³⁶ suretiyle kesintisiz sekiz yıllık ilköğretim uygulamasına geçilmesi, bundan sonraki dönemin (1998-2014) öğrenci akışını etkileyen en önemli gelişmelerden biri olmuştur. Bu dönemde kademeler arası geçiş ile ilgili dikkat çekici gelişmelerden biri de özel dersane sayısının ve kapsamının hızla artmasıdır³⁷.

olamayan öğrencilere 1993-1994 öğretim yılının sonunda 4-6 hafta süreli yoğunlaştırılmış kredi tamamlama programı açılmıştır (Yoğunlaştırılmış Kredi Tamamlama Programı, 1994).

³⁴ Yönlendirme sınıfı olan dokuzuncu sınıftan sonra alan/bölüm seçimlerinde öğrencinin dokuzuncu sınıf derslerindeki başarısı ile ilgi, istek ve yeteneği esas alınmıştır. Okulda kurulan yönlendirme komisyonu, öğrencinin devam edeceği alan/bölümün belirlenmesinde bu esaslara göre hareket etmiş ancak son söz öğrenciye bırakılmıştır (Anadolu Öğretmen Liseleri Öğrencilerinin Bölümlere Yönlendirilmesine İlişkin Esaslar, 1991; Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Sınıf Geçme Yönetmeliği, 1997). Buna göre öğrencinin onuncu sınıfta devam edeceği alan/bölümün seçiminde kullanılan esaslar etkisiz kalmıştır. Milli Eğitim Temel Kanunu’nda 1997 yılında yapılan bir değişiklik ile ortaöğretim düzeyindeki yöneltmenin gerçekleştirilmesi amacıyla “hazırlık sınıfı” açılması öngörülmüştür (4306 Sayılı Kanun, 1997).

³⁵ On Beşinci MEŞ’nda 5-6 yaş okulöncesi eğitimin ilköğretim kapsamına alınması, ilköğretimin kesintisiz sekiz yıl olarak uygulanması, sekiz yılın sonunda tek diploma verilmesi, dokuzuncu sınıfın liseye ya da mesleki eğitime yönlendirme sınıfı olması, böylece 2+8+1 olmak üzere 11 yıllık zorunlu eğitim uygulamasına geçilmesi kararı alınmıştır (MEB, 1996).

³⁶ İlkokul ile ortaokulların birleştirilmesi, zorunlu eğitim süresinin sekiz yıla çıkarılmasından önce 1992 yılında gerçekleşmiştir (Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, 1992). Yönetmeliğe göre ilköğretim okullarda bütünlüme kalma yoktur ve öğrencinin sınıf geçme/kalma durumu ile ilgili karar, velinin de içinde olduğu bir komisyon tarafından alınmaktadır. Bu düzenleme, ilköğretimde sınıfta kalma oranlarının düşmesini sağlamıştır.

³⁷ İlk kez 1971 yılında yayınlanan bir yönetmelikle üniversiteye giriş sınavlarına öğrenci hazırlama görevi verilen özel dersanelere 1981, 1985 ve 1988 yıllarında yapılan değişikliklerle ortaokul ve lise girişi

İlkokuldan ortaokula geçiş. MEB İlköğretim Kurumları Yönetmeliği (1992) ile ilkokul ile ortaokulun ilköğretim okulu şeklinde birleştirilmesi sonucunda ilkokuldan ortaokula geçiş, beşinci sınıftan altıncı sınıfa geçişe dönüşmüştür. Ancak bünyesinde ortaokul bulunan bazı liselere geçişte merkezi sınav puanı kullanılmıştır³⁸.

Ortaokuldan liseye geçiş. Bu dönemde ortaokullara, liselere öğrenci hazırlama yanında mesleğe yöneltme ve çevre şartlarına uygun mesleki beceriler kazandırma işlevi verilmiştir (DPT, 1984). Öğrencilerin mesleğe yönlendirilmesinde rehberlik hizmetlerinin etkinliğinin artırılması ve yaygınlaştırılması söz konusudur (DPT, 1989). Oransal olarak ortaokul mezunlarının % 65,0'inin mesleki ortaöğretime yönlendirilmesi hedeflenmiştir (MEB, 1996). Ortaokuldan liseye geçişte uygulanan merkezi giriş sınavları bu dönemde giderek yaygınlaşmıştır³⁹. Çeşitli liselere geçişte merkezi giriş sınavı dışında farklı koşullar da uygulanmıştır⁴⁰.

Liseden üniversiteye geçiş. Ortaöğretimden yükseköğretime geçişe ilişkin olarak bu dönemde öne çıkan politika, öğrencilerin aynı programda ilerlemelerini sağlayacak bir sistem kurulmasına ilişkindir. Bu çerçevede dönemin başında, yükseköğretime devam etmek isteyen mesleki-teknik lise mezunlarının kendi alanlarında ilerlemelerinin “teşvik” edilmesi, hedef olarak

sınavlarına da hazırlama görevi verilmiştir. Ayrıca bir üst eğitim kurumuna giriş sınavlarına hazırlık programlarının süresi, türü, kapsamı vb. gibi konular ayrıntılı olarak açıklanmıştır (Özel Dershaneler Tip Yönetmeliği, 1988).

³⁸ Öğretmen Liseleri, ilkokuldan sonra iki, ortaokuldan sonra tek basamaklı sınavlarla öğrenci almıştır. Adayların mezun oldukları okulun öğretmenler kurulu tarafından aday gösterilmiş olması giriş koşulları arasındadır. Altı yıllık öğretmen liselerinin kontenjanının % 75,0'i, ortaokulu bulunmayan yerlerde ilkokulu bitirenler, maddi durumu kötü olanlar ile öğretmen çocuklarına ayrılmıştır (Öğretmen Liseleri Yönetmeliği, 1985). Anadolu Öğretmen Liselerinin kurulmasıyla birlikte yalnızca ortaokuldan sonra öğrenci alınmaya başlanmıştır (Milli Eğitim Bakanlığı Anadolu Öğretmen Liseleri Yönetmeliği, 1991). Anadolu Liseleri, 13 yaşını geçmemiş ilkokul beşinci sınıf öğrencileri arasından tek basamaklı merkezi sınavla öğrenci almıştır (Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığına Bağlı Bir Kısım Derslerin Öğretimini Yabancı Dille Yapan Resmi Okullar Özel Yönetmeliği, 1986)

³⁹ Daha önce Fen, Anadolu vb. liselere girişte uygulanan merkezi sınav kapsamına 1984 yılında diğer kurumlara bağlı meslek liseleri (Orta Dereceli Okullarda Okumak İsteyen Öğrencilerin Sınavları Hakkında Genelge, 1984), 1989 yılında MEB'na bağlı meslek liseleri (Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanşığına Yapılan Merkezi Sistem Sınav Yönergesi, 1989) dâhil edilmiştir. 1995-1996 öğretim yılına gelindiğinde genel liseler dışındaki neredeyse bütün liseler öğrencileri merkezi giriş sınavı sonuçlarına göre almaya başlamışlardır (Milli Eğitim Bakanlığı Merkezi Sistem Sınav Yönergesi, 1995). Bu dönemde sınavlar tek basamaklı olarak okul türlerine göre farklı günlerde ve farklı sorularla yapılmıştır (1988-1989 Öğretim Yılında Merkezi Sistem İle Yapılacak İmtihan Tarihleri, 1989).

⁴⁰ Yabancı Dil Ağırlıklı Liseler, diploma notu; Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri, ortaokul ikinci sınıf not ortalaması, bölüm derslerinin ortalaması, öğretmenler kurulunca aday gösterilmiş olmak ve yetenek sınavı; Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri, merkezi giriş sınavı, mülakat (mülakatta adayların sağlığı ve fiziki görünümünün turistik tesislerde çalışmaya uygun olup olmadığına bakılmıştır) ile öğrenci almıştır (Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri Yönetmeliği, 1990; Milli Eğitim Bakanlığı Yabancı Dil Ağırlıklı Lise Yönetmeliği, 1994; Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri ile Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liselerine Öğrenci Kayıt ve Kabul Sistemi Yönergesi, 1989).

belirlenmiştir (DPT, 1984). Teşvik sisteminin ilk uygulaması öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarına girişte görülmektedir⁴¹. Öğrencilere mezun oldukları program ile ilgili bir alanı tercih ettiklerinde ek puan verilmesi şeklinde düşünülen teşvik sistemine Onbeşinci MEŞ’nda açıklık getirilmiştir (MEB, 1996, s. 339). Bu dönemde üniversite önünde yığılma sorununun giderek ağırlaşması nedeniyle öğrencileri mesleğe yöneltecek politikalar geliştirilmeye çalışılmıştır. Bunun için üzerinde en fazla durulan politika, ortaöğretim kurumları arasında ve örgün ortaöğretim ile yaygın eğitim arasında yatay ve dikey geçişlere olanak tanıyacak bir yapının oluşturulmasıdır (DPT, 1989).

1998-2014 Döneminde Öğrenci Akışı ve Kademeler Arası Geçiş Politikaları

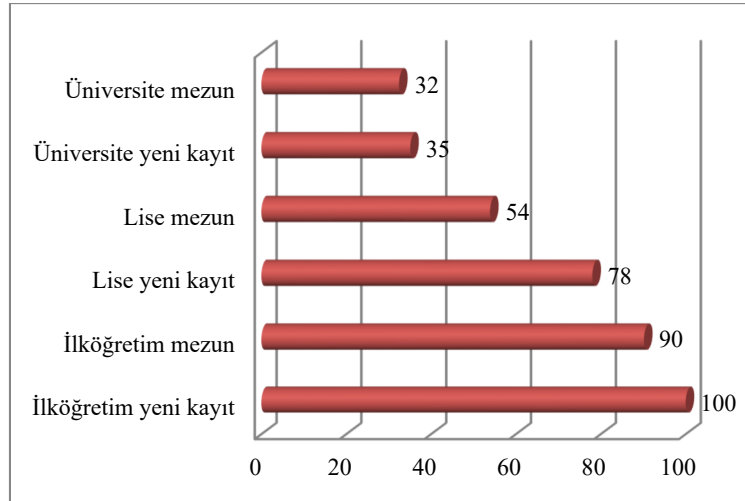
1998-1999 öğretim yılında ilköğretime başlayan 1.229.706 öğrenciden 399.049’u on altı yıl sonra üniversiteden mezun olmuştur. İlköğretimden (ortaokuldan) liseye (% 86,5) ve liseden üniversiteye (% 65,1) geçiş oranları bir önceki döneme göre gerilemiştir (Tablo 2). İlköğretimden liseye geçiş oranının gerilemesindeki en önemli etken, sekiz yıllık kesintisiz ilköğretim uygulaması sayesinde ilköğretim (ortaokul) okullaşma oranının ve mezun sayısının Cumhuriyet tarihinin en yüksek düzeyine çıkmış olmasına karşın (DPT, 2006), özellikle kırsal kesimde yaşayan ilköğretim mezunlarının liselere erişiminin sağlanamamış olmasıdır. Bu sorunu çözmek amacıyla 2010-2011 öğretim yılında dokuzuncu sınıflardan başlanarak ortaöğretim öğrencileri de taşınabilir eğitim kapsamına alınmıştır (MEB Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü, 2011).

Tablo 8. 1998-2014 Döneminde Öğretim Düzeyleri İtibariyle Yeni Kayıt ve Mezun Öğrenci Sayıları

Öğretim Yılı	Öğretim Düzeyi		Sayı	Açıklamalar/Kaynaklar
1998-1999	İlköğretim	Yeni Kayıt	1.229.706	(DİE, 2002)
2005-2006		Mezun	1.108.986	(MEB, 2007a)
2006-2007	Lise	Yeni Kayıt	959.570	(MEB, 2007a)
2009-2010		Mezun	662.894	(MEB, 2011)
2010-2011	Üniversite	Yeni Kayıt	431.576	(ÖSYM, 2011)
2013-2014		Mezun	399.049	(YÖK, 2014)

⁴¹ 1990 yılında çıkarılan bir yönetmelikle öğretmen ve eğitim uzmanı yetiştiren yükseköğretim kurumlarına başarılı öğrencileri çekebilmek amacıyla zorunlu hizmet karşılığı parasız yatılılık ve bursluluk kontenjanları oluşturulmuştur (Öğretmen ve Eğitim Uzmanı Yetiştiren Yüksek Öğretim Kurumlarında Parasız Yatılı Veya Burslu Öğrenci Okutma ve Bunlara Yapılacak Sosyal Yardımlara İlişkin Yönetmelik, 1990). Zorunlu hizmet karşılığı öğretmen yetiştirme uygulaması Cumhuriyetin başlangıcından beri uygulanan bir gelenek haline gelmekle birlikte bu Yönetmelikle ilk defa lisansüstü düzeyde de yatılı veya burslu öğrenci okutulması gündeme gelmiştir.

Ele alınan son dönem olan 1998-2014 döneminde öğrenci akışı Grafik 6'da görülmektedir. Buna göre 1998-1999 öğretim yılında ilköğretime başlayan her 100 öğrenciden 90'ı sekiz yıllık süre sonunda ilköğretimden mezun olabilmektedir. İlköğretimden mezun olan 90 öğrenciden 78'i bir sonraki öğretim yılında liseye kayıt olmaktadır. Liseye kayıt olan 78 öğrenciden 54'ü dört yıl sonra liseyi tamamlamaktadır. Bir sonraki öğretim yılında üniversiteye kayıt olan öğrenci sayısı 35'tir. Bu öğrencilerden de 32'si dört yıl sonra üniversiteden mezun olmaktadır. Buna göre belirtilen dönemde örgün eğitim sisteminin verim oranının yüzde 32'ye yükseldiği söylenebilir. Daha önceki dönemlerde sınıfta kalma ve okul terkine bağlı olarak ilköğretim düzeyinde gözlenen yüksek fire, bu dönemde lise düzeyinde gözlenmektedir. Lise düzeyindeki fireyi azaltmak amacıyla önceki dönemde olduğu gibi sınıf geçmeyi ve mezuniyeti kolaylaştıran düzenlemeler yapılmıştır⁴².

Grafik 6. 1998-2014 Döneminde Öğrenci Akış Oranı

⁴² 2000 yılında Sınıf Geçme Yönetmeliği "toplam kalite yönetimi" anlayışıyla yeniden düzenlenmiş, ortalama ile sınıf geçme kısıtları yumuşatılmış ve ortalama yükseltme sınavları getirilmiştir (MEB Ortaöğretim Kurumları Sınıf Geçme Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, 2000). Ortalama yükseltme sınavlarının öğrencinin seçeceği üç dersten yapılması ve ortalama yükseltme sınavına girdiği halde başarılı olamayan son sınıf öğrencilerine ikinci ortalama yükseltme sınavına girme hakkı verilmesi (MEB Orta Öğretim Kurumları Ortalama Yükseltme ve Sorumluluk Sınavları Yönergesinin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Yönerge, 2001), ortaöğretimde kaliteyi düşürmek suretiyle öğrenci akış oranının yükseltilmesi olarak değerlendirilebilir. 2010-2011 öğretim yılı sonunda yayınlanan bir genelge ile sınıfta kalan ve okulla ilişkisi kesilen öğrencilere, kaldıkları derslerden en fazla dördünün sınavına girerek başarılı olmaları halinde sınıf geçme ya da mezun olma hakkı tanınmıştır. Bu düzenleme, ortaöğretim düzeyinde "af" olarak nitelendirilebilir (MEB Ortaöğretim Genel Müdürlüğü, 2011).

1998-2014 döneminde uygulanan kademeler arası geçiş politikaları. Bu dönemde eğitimin amacı ve politikaları, 2003 yılı öncesinde ve sonrasında tamamen farklıdır. 1998-2003 arasındaki dönemde, 28 Şubat 1997 tarihinde Milli Güvenlik Kurulu tarafından alınan kararların yaşama geçirilmesine çalışıldığı halde 2003’ten sonra bunun tam tersi yapılmıştır. 28 Şubat Kararları, eğitimde laiklik karşıtı gelişmelerin önlenmesi ve sistemin laiklik ilkesine göre yeniden düzenlenmesini öngörmektedir (Altıntaş, 2003). Bu kararlara bağlı olarak kademeler arası geçişi de etkileyen zorunlu ilköğretim ve yükseköğretime geçiş konularında düzenlemeler yapılmıştır⁴³. Buna karşın 2002’nin sonlarında iktidar olan “muhafazakâr demokrat” Adalet ve Kalkınma Partisi, iktidarı boyunca 28 Şubat kararlarının neden olduğu “adaletsizlikleri düzeltme” (Ünal, 2003) iddiasıyla “dindar, ..., kindar” (Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın Konuşması, 2012) nesil yetiştirme amacını gütmüştür. Bu çerçevede dönem sonunda örgün eğitim sistemi ve yükseköğretime geçiş ile ilgili köklü düzenlemeler yapılmıştır⁴⁴. Bu dönem boyunca uygulanan kalkınma planları incelendiğinde kademeler arası yönlendirmede önceliğin mesleki-teknik eğitim (DPT, 1995; DPT, 2000), meslek yüksekokulları ve örgün yükseköğretim (DPT, 2000) yönünde olduğu görülmektedir. Bu dönemde yükseköğretim talebi giderek artmış ve yükseköğretim önündeki yığılma en önemli sorunlardan biri olmuştur (DPT, 2006, s. 84). Kademeler arası geçişte dershanelerin rolü giderek artarken ve “öğrenciyi bir üst okulun sınavlarına hazırlamak” dershanelerin varlık nedeni olurken (Özel Dershaneler Tıp Yönetmeliği, 2000), örgün eğitim sistemi “yönelme ve yönlendirme” yerine “yönelme” anlayışı çerçevesinde edilgenleştirilmiştir (Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği, 2001). Buna göre öğrencilerin ilgi, istek ve yetenekleriyle derslerdeki başarısına göre ders ve alan/dal seçiminde öğrencinin ve velisinin karara katılmasına imkân sağlanmıştır (Orta Öğretim Kurumları Sınıf Geçme ve Sınav Yönetmeliği, 2004). Bu çerçevede öğrencileri hedefledikleri yükseköğretim programlarına, mesleğe ve iş

⁴³ 1999 yılında yükseköğretime geçişte tek basamaklı sınav, ağırlıklı ortaöğretim başarı puanı ve alanlara göre farklı katsayı uygulaması başlatılmıştır. Yükseköğretime geçiş ile ilgili olarak 1999 yılında yapılan düzenlemeler, bunların yol açtığı sorunlar ve 2011 yılına kadar katsayı ile ilgili gelişmeler hakkında bkz. Çavuşoğlu, 2011. Katsayı düzenlemesinin öğrenciler üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla 1998-1999 öğretim yılında bir kez olmak üzere lise öğrencilerinin istedikleri alana geçiş yapmalarına imkân verilmiştir (MEB Ortaöğretim Kurumları Öğrenci Nakil ve Geçiş Yönergesi, 1998). Ayrıca 2002 yılında da meslek liselerinden genel liselere belli koşullarda geçiş hakkı tanınmış, alanlar arası geçişler ise serbest bırakılmıştır (MEB Orta Öğretim Kurumları Öğrenci Nakil ve Geçiş Yönergesi, 2002).

⁴⁴ Toplumda 4-4-4 eğitim sistemi olarak bilinen düzenlemeler, bu araştırmada ele alınan 1998-2014 döneminin öğrenci akışı üzerinde etkisi olmadığından konunun ayrıntılarına girilmemiştir. Ancak bu düzenlemenin kademeler arası geçiş ve öğrenci akışı üzerinde gelecek yıllarda çok belirgin etkilerinin olacağı açıktır.

alanlarına hazırlama süreci ortaöğretimdeki alan/dal/meslek dersleri ve seçmeli dersler yoluyla yapılmaya çalışılmıştır (Milli Eğitim Bakanlığı Orta Öğretim Kurumları Sınıf Geçme ve Sınav Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, 2010). Öğrenciler, eğitim sürecinde kendilerine sunulan seçenekler arasından birini seçme özgürlüğüne sahiptirler (İlköğretimde Yönelme Yönergesi, 2003).

İlköğretimden ortaöğretime geçiş. Farklı adlar altında (Fen Lisesi, Anadolu Lisesi vb.) yapılmakta olan lise giriş sınavları, 1998 yılında Orta Öğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı adı altında birleştirilmiş ve aynı gün yapılmaya başlanmıştır (Milli Eğitim Bakanlığı Merkezi Sistem Sınav Yönergesi, 1998)⁴⁵. Dönem boyunca ilköğretimden ortaöğretime geçişe ilişkin çok sayıda değişiklik yapılmıştır⁴⁶. Bu değişiklikler hem öğrenci alımında kullanılan merkezi sınavların adı, sayısı, puan hesaplama yöntemi vb. açılardan hem de liselerin öğrenci alım koşulları⁴⁷ açısından söz konusudur. Dönemin başında sadece bazı ortaöğretim kurumları merkezi sınavla öğrenci almakta iken dönem sonunda tüm liseler merkezi sınavla öğrenci almaya başlamıştır. Bu dönemde mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarına da daha fazla oranda yükseköğretime

⁴⁵ Orta Öğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavıyla (OKS) öğrenci alan liseler şunlardır: Fen Lisesi, Anadolu Lisesi, Anadolu Öğretmen Lisesi, Anadolu İmam-Hatip Lisesi, Anadolu Teknik Lisesi, Anadolu Meslek Lisesi, Sağlık Meslek Lisesi, Tarım Meslek Lisesi ve Adalet Meslek Lisesi.

⁴⁶ Dönemin Milli Eğitim Şuraları ve Kalkınma Planları, ortaöğretime geçiş politikalarının tartışıldığı ya da MEB'in bu konudaki kararlarının meşrulaştırıldığı platformlara dönüşmüştür: On Yedinci MEŞ'nde ilköğretimin sekizinci sınıfında yapılan OKS'nin kaldırılması, bunun yerine yöneltmeye ağırlık verilmesi; yöneltmenin ilköğretim dördüncü sınıfta başlayarak sekizinci sınıf sonuna kadar devam etmesi (MEB, 2007b); On Sekizinci MEŞ'nde ise ortaöğretime geçişte öğrencilerin ilgi ve yetenekleri dikkate alınarak rehberlik ve yöneltmenin esas alınması; SBS'nin bir plan dâhilinde sadece özelliği olan ortaöğretim kurumlarını kapsayacak şekilde düzenlenmesi; diğer ortaöğretim kurumları ile yüksek öğretime öğrenci yerleştirmede okul başarısı ve süreç değerlendirmeye yönelik yaklaşımların esas alınması önerilen geçiş politikaları olarak değerlendirilebilir (MEB, 2010). Sekizinci Beş Yıllık KP'nda ilköğretimin "ilerleyen sınıflarından başlamak üzere eğitimin her kademesinde Bilgisayar Destekli Rehberlik yoluyla öğrenciyi tanıma teknikleri ve yetenek ağırlıklı değerlendirmeye dayanan etkin bir yönlendirme sistemi" (DPT, 2000, 83) kurulması öngörülmüştür. İlköğretimde okul terklerinin azaltılması için kırsal kesime ve kız çocuklarına dönük tedbirler alınması ve ortaöğretime geçiş oranlarının yükseltilmesi Plan'ın geçiş politikaları arasındadır. Dokuzuncu KP'nda ortaöğretim ve yükseköğretim sınavlarına hazırlık amacıyla açılmış dershanelerin özel okula dönüşmeleri için teşvik sistemi kurulması öngörülmüştür (DPT, 2006).

⁴⁷ Merkezi sınavla öğrenci olan liselere giriş koşulları arasında merkezi sınav puanı yanı sıra, sınıf tekrarı yapmamış olmak, belli bir not ortalamasının üstünde mezun olmak ve sağlık raporu vb. gibi özel koşullar aranmakta iken bu koşullar yıllar içinde kaldırılmıştır (Milli Eğitim Bakanlığı Anadolu Liseleri Yönetmeliği, 1999; Milli Eğitim Bakanlığı Anadolu Mesleki ve Teknik Orta Öğretim Kurumları Yönetmeliği, 2000; Milli Eğitim Bakanlığı Anadolu Öğretmen Liseleri Yönetmeliği, 1998; Milli Eğitim Bakanlığı Fen Liseleri Yönetmeliği, 1999; Milli Eğitim Bakanlığı Sosyal Bilimler Liseleri Yönetmeliği, 2003). Merkezi sınava ek olarak yetenek sınavı ile öğrenci olan liselerin de kendilerine özgü giriş koşulları bulunmaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri Yönetmeliği, 1999). Yabancı Dil Ağırlıklı Liseler ise diploma notu en az 4.00 olan öğrencileri kabul etmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı Yabancı Dil Ağırlıklı Liseler Yönetmeliği, 1999).

öğrenci hazırlama işlevi verildiğinden ilköğretimden ortaöğretime geçiş, öğrencilerin devam etmek istedikleri yükseköğretim kurumuna bağımlı bir tercih haline gelmiştir. Bu durum, okulların yönetmeliklerinde ve öğrenci alım koşullarında da gözlenebilmektedir⁴⁸. Dönemin başında “yöneltme” süreci öğrencilerin yerleşim yerindeki okullara dengeli dağılımı şeklinde ele alınmış ve eğitim bölgeleri oluşturulmuştur (Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Bölgeleri ve Eğitim Kurulları Yönergesi, 1999). Ancak dönem boyunca ortaöğretime geçiş uygulamasındaki değişiklikler, eğitim bölgelerinin işlevini ortadan kaldırmıştır. Öğrenciler yerleşim yerine göre değil, ortak merkezi sınavdan aldıkları yerleştirme puanına göre lise tercihi yaptıklarından bulundukları eğitim bölgesi dışındaki bir liseye yerleşme uygulaması yaygınlaşmıştır. Dönem boyunca ilköğretimden liseye geçişi etkileyen düzenlemeler, liselerin öğretim süresinin 2005-2006 öğretim yılından itibaren kademeli olarak dört yıla çıkarılması⁴⁹, Anadolu Liseleri ile Yabancı Dil Ağırlıklı Liselerin birleştirilmesi (Orta Öğretimin Yeniden Yapılandırılması, 2005) ve liselerin hazırlık ve dokuzuncu sınıflarına alınacak öğrenci sayılarına ilişkin standartlar konulmasıdır⁵⁰.

⁴⁸ Örneğin Anadolu Öğretmen Liselerinin amacı, öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarına öğrenci hazırlamaktır ve bu okula girebilmek için merkezi sınav puanının yanı sıra ortaokulda sınıf tekrarı yapmamış olmak, not ortalaması ve öğretmenler kurulunca aday gösterilmiş olmak gerekmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı Anadolu Öğretmen Liseleri Yönetmeliği, 1998). Fen Liseleri, Matematik ve Fen alanlarında yükseköğretime öğrenci hazırlamaktadırlar ve bu okulun giriş sınavına başvurabilmek için altı ve yedinci sınıfların Türkçe, Matematik ve Fen Bilgisi notlarının en az 4.00 olması gerekmektedir. Merkezi sınavda ise bu okullara başvuranların puanları Matematik ve Fen Bilgisi 4.00, Türkçe 3.00 ve Sosyal Bilgiler 1.00 katsayı ile çarpılarak bulunmaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı Fen Liseleri Yönetmeliği, 1999).

⁴⁹ Ortaöğretimin süresinin 2003-2004 öğretim yılından itibaren dokuzuncu sınıflardan başlamak üzere dört yıla çıkarılması, ilköğretimden ortaöğretime geçişin yeniden düzenlenmesi, liselerde alan sayısının altıdan ikiye düşürülmesi, genel ve meslek liselerinin dokuzuncu sınıflarının ortak olması ve ortaöğretim mezunlarına diğer alanlarda telafi eğitim programları düzenlenmesine ilişkin olarak 2002 yılında bir karar (Orta Öğretimde Eğitim-Öğretim Süresinin 4 Yıla Çıkarılması, 2002) alındığı halde 2003 yılında öğretmen ve derslik ihtiyacının giderilmesi, ortaöğretimden yükseköğretime geçişte karşılaşılan sorunlara yeni çözümler getirilmesi ve yatay ve dikey geçişlerin yeniden düzenlenmesi amaçlarıyla bu karar “belirsiz” bir tarihe ertelenmiştir (“Orta Öğretimde Eğitim-Öğretim Süresinin 4 Yıla Çıkarılması” Kararının Alt Yapı Çalışmalarının Tamamlanamaması Sebebiyle Ertelenmesi, 2003).

⁵⁰ 2005-2006 öğretim yılında merkezi sınavla öğrenci alan liselerin hazırlık ve dokuzuncu sınıflarında bir şubede bulunacak öğrenci sayısı standardize edilmiştir. Buna göre şube başına Anadolu Liseleri ve Anadolu Öğretmen Liselerinde 30, Fen Liseleri ve Sosyal Bilimler Liselerinde 24 (MEB Anadolu Liseleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, 2005; MEB Fen Liseleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, 2005; MEB Sosyal Bilimler Liseleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, 2005) öğrenci alınması öngörülmüştür. Fen Liseleri ve Sosyal Bilimler Liselerine alınacak öğrenci sayısı 2010 yılında 26’ya yükseltilmiş ve bu okullarda en fazla beş şube açılabilmesine karar verilmiştir (MEB Fen Liseleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, 2010; MEB Sosyal Bilimler Liseleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, 2010). Öğrencilerini not ortalamasına göre alan Yabancı Dil Ağırlıklı Liselerde de bir şubede en fazla 30 öğrenci bulunabilmektedir (MEB Yabancı Dil Ağırlıklı Liseler Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, 2005). Yetenek sınavı ile öğrenci

Liseden üniversiteye geçiş. Araştırmada ele alınan altı dönem içinde ortaöğretimden yükseköğretime geçişin en tartışmalı ve sancılı olduğu dönem 1998-2014 yılları arasındaki son dönemdir. 1999 yılındaki katsayı düzenlemesi ile başlayan tartışmalar, yıllar boyunca katsayı düzenlemeleri ve mahkeme kararları ile devam etmiştir (Çavuşoğlu, 2011). Bu düzenleme ile adayların kendi alanlarında yükseköğretim programlarını tercih etmeleri teşvik edilmiş, farklı alanlara geçiş ise zorlaştırılmıştır. Bunun sonucunda özellikle imam hatip liseleri başta olmak üzere birçok mesleki-teknik liseye kayıt olan öğrenci sayısında azalma olmuştur. Sekizinci Beş Yıllık KP’nda katsayı uygulamasının kaldırılması ve böylece mesleki-teknik eğitimin ağırlığının artırılması, bir diğer deyişle ilköğretim mezunlarının bu okullara yönlendirilmesi ve meslek yüksekokulları ile mesleki-teknik ortaöğretim kurumları arasında program bütünlüğünü esas alan bir işbölümü ve işbirliğinin kurulması öngörülmüştür (DPT, 2000). Liseden üniversiteye geçişte gündeme gelen ikinci sorun dershanelerin sayısının çok fazla artması ve yükseköğretime giriş sınavına hazırlık için ailelerin maddi külfetinin giderek büyümesidir. Bu çerçevede Yedinci Beş Yıllık KP’nda ortaöğretimden yükseköğretime geçişte görülen aşırı yığılmayı önlemek ve “ara insangücü” yetiştirebilmek amaçlarıyla dershanelerin mesleki ve teknik eğitime yönelmeleri, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumu açmalarının desteklenmesi öngörülmüştür. (DPT, 1995). Dönem boyunca düzenlenen milli eğitim şuralarında yükseköğretime geçiş ile ilgili çok sayıda karar alınmıştır⁵¹.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmada Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan 2014 yılına kadar geçen 91 yılda eğitim kademeleri arasındaki geçiş ve öğrenci akış oranlarının değişimi ile uygulanan kademeler arası geçiş politikaları incelenerek aralarındaki ilişkiler açıklanmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede elde edilen sonuçlar, konu ile ilgili alanyazın ışığında aşağıda tartışılmıştır.

İncelenen dönemde ilkokuldan ortaokula geçiş oranı ikinci dönem (1938-1953) dışındaki dönemlerde yükselmiş, ortaokuldan liseye geçiş oranları

alan Spor Liselerinde de bir şubeye alınabilecek öğrenci sayısı 24’tür (MEB Spor Liseleri Yönetmeliği, 2005).

⁵¹ On Yedinci MEŞ’nda yükseköğretime geçişte bitirilen ortaöğretim programının devamı niteliğindeki programları tercih edenlere ek puan verilmesi; ağırlıklı ortaöğretim başarı puanı uygulamasının kaldırılması, yerine merkezi olgunluk sınavlarının konulması kararları alınmıştır (MEB, 2007b, s. 172-174). On Sekizinci MEŞ’nda ise ÖSS’nin mesleki ve teknik ortaöğretim öğrencileri için akademik ve mesleki alanda yapılması, öğrenciler alanı ile ilgili yükseköğretim kurumlarına yerleştirilirken sonuçların birlikte değerlendirilmesi, lise mezunlarının kendi alanlarındaki yükseköğretim programlarının yeniden belirlenerek yüksek öğretime geçişte ek puan verilmesi (MEB, 2010) önerilmiştir.

istikrarsız bir değişim göstermiş, liseden üniversiteye geçiş oranları ise dördüncü döneme (1968-1983) kadar düşerken bu dönemden itibaren yükselmiştir. Kademeler arası geçiş oranlarının en düşük ve en yüksek olduğu dönemler sırasıyla ilkokuldan ortaokula ve ortaokuldan liseye geçişte ikinci (1938-1953) ve beşinci (1983-1998); liseden üniversiteye geçişte ise dördüncü (1968-1983) ve birinci (1923-1938) dönemlerdir. İkinci dönemde (1938-1953) ilkokuldan ortaokula geçiş oranının düşmesinin en önemli nedeni, köy enstitülü öğretmenler sayesinde köy ilkokullarından mezun olan öğrenci sayısının artmasına karşın ortaokulların aynı düzeyde yaygınlaştırılmamış olmasıdır. Bu bulgu, Wofford’un (1952) çalışmasında da desteklenmektedir. Öte yandan ortaokuldan liseye geçiş oranının düşük olması ise liselerin yeterince yaygınlaştırılamaması ve lise eğitiminin seçkin bir yaklaşımla sınırlandırılmasından kaynaklanmaktadır (Yücel, 1994). İlkokuldan ortaokula ve ortaokuldan liseye geçiş oranlarının beşinci dönemde (1983-1998) en yüksek düzeye ulaşmasında bu dönemde köyden kente göçün artmasının (Güreşçi, 2011) ve kalkınma planlarında işgücünün eğitim seviyesinin yükseltilmesine ilişkin hedefler doğrultusunda seçkin eğitimden kitlesel eğitime geçilmiş olmasının etkisi vardır. “Eğitimin demokratlaştırılması” (Coombs, 1973) olarak nitelenen bu anlayış değişikliği, gelişmiş ülkelerde 1950’lerde başladığı halde Türkiye’de 1960’lardan sonra uygulanan planlı kalkınma politikası ile gündeme gelmiş, etkilerini ise 1980’lerden sonra göstermiştir (Küçüker, 2008). Liseden üniversiteye geçiş oranının dördüncü dönemde (1968-1983) en düşük düzeye ulaşmasında, planlı kalkınma politikası gereğince ortaöğretim öğrenci sayısında hızlı bir artış olmasına karşın üniversitelerin kontenjanlarının aynı oranda artmamasının ve bu dönemde gerçekleşen darbeler, siyasi karışıklıklar ve gençlik hareketlerine karşı uygulanan sert güvenlik politikalarının etkisi olduğu söylenebilir (Kaya, 1981).

Kademeler arası geçiş oranlarındaki değişim ile ilgili olarak ulaşılan sonuçlar şunlardır. Örgün eğitim kademelerinin birinde okullaşma oranı arttığında bir üst kademede buna uygun bir kapasite artışı sağlanamadığında KAGO düşmektedir. Öğrencilerin özellikle yerleşim yeri nedeniyle okula erişim imkânları, KAGO’nun düşmesine ya da yükselmesine neden olmaktadır. Devletin uyguladığı sosyal politikalar (yatılılık, bursluluk vb.), ailenin ekonomik durumuna bağlı olarak KAGO’yu etkilemektedir. Eğitim istihdam ilişkisi ve mezuniyet sonrasındaki gelir beklentisi, lise ve üniversiteye geçişlerde etkili olmaktadır. Kademeler arası geçiş oranlarının etkenlerine ilişkin bu sonuçlar Kaya (1981) tarafından da vurgulanmıştır.

Doksan bir yıllık dönem boyunca Türkiye’de kademeler arası geçişte uygulanan yöntemler, eğitime olan bireysel talepteki artışa bağlı olarak değişime uğramıştır. Bu değişimin yönü, sınavsız geçişten eleme ve seçme

sınavlarına doğrudur. Eleme ve seçme sınavları, 1930'lardan itibaren öğretmen yetiştirme ve zorunlu hizmet karşılığı girilen çeşitli tür ve düzeylerdeki okullarda başlamıştır. Ardından 1960'lı yıllarda lise mezunu sayısının artması ile birlikte yükseköğretimde önce fakülte bazında, 1975'ten sonra ise merkezi olarak uygulanmış; 1970'lerden sonra da özelliği olan bazı liselere girişte eleme ve seçme sınavları yapılmaya başlanmıştır. Bugün itibariyle ortaokuldan liseye ve liseden üniversiteye geçişler tamamen merkezi sınavlarla yapılmaktadır. Başlangıçta okullar giriş sınavlarını kendileri yaptıkları halde giderek merkezileşmiştir. Sınav uygulamasının ilk dönemlerinde okula kabul için çoğunlukla yalnızca sınavdan alınan puan kullanılırken, özellikle son dönemde mezun olunan okuldaki akademik başarı da giriş puanı içine artan bir oranda katılmaya başlanmıştır. Merkezileşen ve yalnızca belli yetenekleri ölçen geçiş sınavları, öğrenciler ve aileler üzerindeki olumsuz etkileri ve görünür kıldığı fırsat eşitsizliklerini gündeme getirmektedir (Âdem, 1995). Örgün eğitimin tüm düzeylerindeki bireysel eğitim talebinin artması karşısında MEB, bu talebi karşılamaya dönük tedbirler almıştır. Bu tedbirler, kız çocuklarının erişimini artıran karma eğitim, ekonomik yetersizliği olan çocukların erişimini artıran bursluluk ve parasız yatılılık uygulaması, kapasite artışını sağlayan ikili ve üçlü eğitim uygulaması olarak sıralanabilir. Bu tedbirler 1923-1938 döneminden itibaren uygulanmaya gelmektedir.

İncelenen altı dönemde öğrenci akış oranlarının değişimine ilişkin olarak elde edilen sonuçlar şunlardır: İlk üç dönemi kapsayan 1923-1968 yılları arasında örgün eğitimde öğrenci akış oranı yüzde iki düzeyinde kalmıştır. Sonraki dönemlerde ise sırasıyla yüzde dört, sekiz ve otuz ikiye ulaşmıştır. Öğrenci akış oranı, kademeler içindeki fire (sınıfta kalma ve terkler) ile kademeler arasındaki geçiş oranı ile yakından ilişkilidir. Fire oranının en yüksek olduğu düzeyler ilk iki dönemde (1923-1938 ve 1938-1953) ilkökul, üçüncü (1953-1968) ve dördüncü (1968-1983) dönemlerde ortaokul, beşinci dönemde (1983-1998) üniversite ve son dönemde (1998-2014) ise lise düzeyindedir. Sınıfta kalmalar ve mezuniyet öncesi okul terkleri, incelenen dönem boyunca ilkökul ve ortaokul düzeylerinde azalma eğiliminde olduğu halde, lise ve üniversite düzeylerinde artmıştır. Bu durum, Cumhuriyetin ilk dönemlerinde lise ve üniversiteye gelebilen öğrencilerin ilkökul ve ortaokul düzeylerinde sıkı bir elemekten geçtikleri (Kaya, 1981); son otuz yıldır ise bu eleminin daha çok ortaöğretim ve yükseköğretim düzeylerinde yapıldığını göstermektedir. Ortaöğretim ve yükseköğretim düzeylerinde sınıfta kalma ve terk sorununun kapsamlı bir analizinin yapılması, sistemin içine düştüğü bunalımın aşılmasına katkı sağlayabilecektir. Bu çerçevede sınıfta kalma ve terklerin örgün eğitimin hangi aşamalarında ve hangi iç ve dış etkenlere bağlı olarak oluştuğuna ilişkin risklerin belirlenmesi amacıyla Olay Geçmişi

Çözümlemesi (OGÇ) tekniği kullanılarak verili durumun incelenmesi yararlı olabilir. Uluslararası alanyazında OGÇ tekniği ile yapılmış çok sayıda eğitim araştırması olmasına karşın Türkiye’de bu teknikle yapılmış bir araştırma henüz yoktur (Ata Tutkun, 2015).

Örgün eğitim sisteminin nicel iç verimliliğinin yüzde ikiden yüzde 32’ye yükselmiş olması, eğitim sisteminin etkililiğinin (amaçlarına ulaşma düzeyindeki ya da öğrencilerde istendik davranış değişikliğindeki başarının) garantisi ya da göstergesi olmadığı göz ardı edilmemelidir (Âdem, 1993). Bu nedenle öğrenci akışındaki artışın örgün eğitim sisteminin etkililiğini düşürmeden yapılabilmesine ilişkin tedbirler geciktirilmeden alınmalıdır. Bu çerçevede örgün eğitim sisteminin yapısı, kademeler arası geçiş politikaları ve kademeler arası geçişte uygulanacak yöntemler ile ilgili kalıcı ve bilimsel kararlar katılımcı ve demokratik bir zeminde alınmalı; bu kararlar çerçevesinde orta ve uzun vadeli kapsamlı eğitim planları hazırlanmalı ve uygulama süreci ve sonuçları sürekli olarak izlenmelidir.

Bu araştırmada doksan bir yıllık dönemdeki kademeler arası geçiş ve öğrenci akış oranlarına ilişkin gelişmeler birbirini izleyen dönemler itibarıyla ele alındığından ancak dönemler arası karşılaştırmalar yapılabilmektedir. Oysaki KAGO ve ÖAO ile ilgili olarak çok boyutlu karşılaştırmalar yapılması olanaklıdır. Bu çerçevede özellikle son döneme ilişkin olarak okul ve program türleri, cinsiyet, bölge, yerleşim yeri ve uluslararası karşılaştırmaları içeren kapsamlı bir araştırma yapılması, orta ve uzun dönemli eğitim planlaması çalışmalarının bilimsel çerçevesinin oluşturulması bakımından yararlı olabilecektir.

KAYNAKLAR

- 103 Sayılı Talim ve Terbiye Kurulu Kararı. (1965). *Tebliğler Dergisi*, 28 (1363).
- 1924 Anayasası. (1945, Ocak 15). *Resmi Gazete*. Ankara.
- 1957-1958 Öğretim Yılı'nın Başlaması Münasebetiyle Maarif Vekili Sayın Tevfik İleri'nin Söylemiş Oldukları Nutuk. (1957). *Tebliğler Dergisi*, 20 (975).
- 1969-1970 Öğretim Yılı Öğrenci Kayıtları Hakkında Genelge. (1969). *Tebliğler Dergisi*, 32 (1558).
- 1988-1989 Öğretim Yılında Merkezi Sistem İle Yapılacak İmtihan Tarihleri. (1989). *Tebliğler Dergisi*, 52 (2286).
- 214 Sayılı Talim ve Terbiye Kurulu Kararı. (1963). *Tebliğler Dergisi*, 26 (1283).
- 4306 Sayılı Kanun. (1997, Ağustos 18). *Resmi Gazete*, (23084).
- Âdem, M. (1977). *Türk eğitiminin ekonomik politikası*. Ankara: Bilim Matbaası.
- Âdem, M. (1993). *Ulusal eğitim politikamız ve finansmanı*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

- Âdem, M. (1995). *Demokratik laik çağdaş eğitim politikası*. Ankara: Şafak Matbaacılık.
- Akşam Liseleri Geçici Yönetmeliği. (1958). *Tebliğler Dergisi*, 21 (1037).
- Akyol, H., Tantekin Erden, F., & Altun, D. (2014, Ocak). İlkokula planlı ve hazırlıklı başlangıç: Türkiye ile PISA (2009) sınavında yüksek başarı gösteren Çin-Şanghay, Kore ve Finlandiya'nın okul öncesi eğitim uygulamaları ve ilkökula geçiş süreçlerinin karşılaştırılması olarak incelenmesi. A. Akdoğanbulut İnsan, & A. Yavuz Akengin (Dü.), *Cumhuriyet'in Kuruluşundan Günümüze Eğitimde Kademeler Arası Geçiş ve Yeni Modeller Uluslararası Kongresi* içinde (s. 107-143). Antalya: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Akyüz, Y. (2008). *Türk eğitim tarihi M.Ö. 1000 - M.S. 2008*. Ankara: Pegem Akademi.
- Altıntaş, M. (2003). 28 Şubat 1997'den 3 Kasım 2002'ye eğitim alanındaki gelişmeler. *Eğitim Bilim Toplum*, 1 (1), 30-40.
- Anadolu Öğretmen Liseleri Öğrencilerinin Bölümlere Yönlendirilmesine İlişkin Esaslar. (1991). *Tebliğler Dergisi*, 54 (2338).
- Ankara Hukuk Fakültesi Talebe Yazılma Talimatnamesi. (1940). *Tebliğler Dergisi*, 3 (87).
- Ankara Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulu Yönetmeliği. (1965). *Tebliğler Dergisi*, 28 (1377).
- Aslan, G. (2015). Eğitimde özelleştirme uygulamalarına ilişkin eleştirel bir değerlendirme. K. Karakütük (Dü.), *Eğitim Ekonomisi ve Planlaması Alanına Adanmış Bir Ömür Prof. Dr. Mahmut Adem'e 80. Yaş Armağanı* içinde (s. 535-561). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Aslan, G., & Küçük, E. (2010, June). Why do parents send their children to private schools? F. Gök (Dü.), *XIV World Congress of Comparative Education Societies* içinde (s. 356). İstanbul: Boğaziçi University.
- Ata Tutkun, N. (2015). Eğitim bilimlerinde olay geçmişi çözümlemesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (39), 570-582.
- Ataüenal, A. (1993). *Cumhuriyet döneminde yükseköğretimdeki gelişmeler*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yükseköğretim Genel Müdürlüğü.
- Aykaç, N., & Atar, E. (2014, Ocak). Geçmişten günümüze ilköğretimden ortaöğretime geçiş sisteminin değerlendirilmesi. A. Akdoğanbulut İnsan, & A. Yavuz Akengin (Dü.), *Cumhuriyet'in Kuruluşundan Günümüze Eğitimde Kademeler Arası Geçiş ve Yeni Modeller Uluslararası Kongresi* içinde (s. 83-104). Antalya: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Aylar, E., & Aksoy, H. H. (2015). Dosya: Eğitimde merkezi sınavlar. *Eleştirel Pedagoji*, 7 (42), 54-55.
- Başar, E., & Bal, B. (2014, Ocak). Finlandiya, Almanya, Singapur ve Türkiye'nin eğitim sistemleri açısından kademeler arası geçiş sistemlerinin karşılaştırılması. A. Akdoğanbulut İnsan, & A. Yavuz Akengin (Dü.), *Cumhuriyet'in*

- Kuruluşundan Günümüze Eğitimde Kademeler Arası Geçiş ve Yeni Modeller Uluslararası Kongresi* içinde (s. 569-602). Antalya: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın Konuşması. (2012, Şubat 24). Haziran 08, 2016 tarihinde SonDakika.com: <http://www.sondakika.com/haber-erdogan-genclik-kongresinde-3375049/> adresinden alındı
- Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü. (1936). *İstatistik yıllığı 1935-36*. Ankara: BİGM.
- Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü. (1939). *İstatistik yıllığı 1938-39*. Ankara: BİGM.
- Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü. (1946). *Milli eğitim orta öğretim istatistikleri 1943-1944*. Ankara: BİGM.
- Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü. (1947b). *Milli eğitim orta öğretim istatistikleri 1945-1946*. Ankara: BİGM.
- Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü. (1948). *Milli eğitim orta öğretim istatistikleri 1946-1947*. Ankara: BİGM.
- Bay, Y. (2014a, Ocak). Eğitim kademeleri arası geçişle ilgili dünyadaki farklı ülke uygulamaları. A. Akdoğanbulut İnsan, & A. Yavuz Akengin (Dü.), *Cumhuriyet'in Kuruluşundan Günümüze Eğitimde Kademeler Arası Geçiş ve Yeni Modeller Uluslararası Kongresi* içinde (s. 641-663). Antalya: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Bay, Y. (2014b, Ocak). Ortaöğretimden üniversiteye geçişte bir model uygulaması: LCC Early College. A. Akdoğanbulut İnsan, & A. Yavuz Akengin (Dü.), *Cumhuriyet'in Kuruluşundan Günümüze Eğitimde Kademeler Arası Geçiş ve Yeni Modeller Uluslararası Kongresi* içinde (s. 865-885). Antalya: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Biçer, D. (2014, Ocak). Ortaöğretime geçiş sürecinin Almanya ve Rusya örnekleriyle karşılaştırılması ve yaşanan sorunlara çözüm önerileri. A. Akdoğanbulut İnsan, & A. Yavuz Akengin (Dü.), *Cumhuriyet'in Kuruluşundan Günümüze Eğitimde Kademeler Arası Geçiş ve Yeni Modeller Uluslararası Kongresi* içinde (s. 603-618). Antalya: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Buluç, B., Çelik, Ö., & Uzun, E. B. (2014, Ocak). Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş (TEOG) Sisteminin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. A. Akdoğanbulut İnsan, & A. Yavuz Akengin (Dü.), *Cumhuriyet'in Kuruluşundan Günümüze Eğitimde Kademeler Arası Geçiş ve Yeni Modeller Uluslararası Kongresi* içinde (s. 267-289). Antalya: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Can, E., & Radmard, S. (2014, Ocak). Türkiye ve İran'da yükseköğretime geçiş sisteminin karşılaştırmalı olarak incelenmesi. A. Akdoğanbulut İnsan, & A. Yavuz Akengin (Dü.), *Cumhuriyet'in Kuruluşundan Günümüze Eğitimde Kademeler Arası Geçiş ve Yeni Modeller Uluslararası Kongresi* içinde (s. 887-903). Antalya: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Coombs, P. H. (1973). *Eğitim planlaması nedir?* (C. Mihçioğlu, Çev.) Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

- Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2015). *Karma yöntem araştırmaları tasarımı ve yürütülmesi* (Y. Dede, & S. B. Demir, Çev.) Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. (2015, Temmuz). *6356 Sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu Gereğince; İşkollarındaki İşçi Sayıları ve Sendikaların Üye Sayılarına İlişkin 2015 Temmuz Ayı İstatistikleri Hakkında Tebliğ*. Ocak 13, 2016 tarihinde alındı
- Çavuşoğlu, A. (2011). *Yükseköğretime geçişte katsayı uygulaması*. SETA Perspektif, Siyaset Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı, Ankara.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1952). *Milli eğitim meslek, teknik ve yüksek öğretim istatistikleri 1949-1950*. Ankara: Başbakanlık DİE.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1963). *Milli eğitim istatistikleri ilköğretim 1953-1960*. Ankara: Başbakanlık DİE.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1965). *Milli eğitim istatistikleri orta öğretim 1960-1961*. Ankara: Başbakanlık DİE.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1967). *Milli eğitim hareketleri 1927-1966*. Ankara: Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1968a). *Milli eğitim meslek-teknik ve yüksek öğretim 1961/65*. Ankara: Başbakanlık DİE.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1968b). *Milli eğitim istatistikleri ortaöğretim 1961/1965*. Ankara: Başbakanlık DİE.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1972). *Milli eğitim istatistikleri yüksek öğretim 1967-1970*. Ankara: Başbakanlık DİE.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1977). *Milli eğitim istatistikleri ilköğretim 1967-72*. Ankara: Başbakanlık DİE.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1981a). *Milli eğitim istatistikleri ortaöğretim 1976-78*. Ankara: Başbakanlık DİE.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1981b). *Milli eğitim istatistikleri yükseköğretim 1979-80*. Ankara: Başbakanlık DİE.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1982). *Milli eğitim istatistikleri ortaöğretim 1979-80*. Ankara: Başbakanlık DİE.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1986). *Milli eğitim istatistikleri ilköğretim 1983-1984*. Ankara: Başbakanlık DİE.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1989). *Milli eğitim istatistikleri örgün eğitim 1988-1989*. Ankara: Başbakanlık DİE.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1994). *Milli eğitim istatistikleri örgün eğitim 1991-1992*. Ankara: Başbakanlık DİE.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1997). *Milli eğitim istatistikleri örgün eğitim 1994-1995*. Ankara: Başbakanlık DİE.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (2002). *Milli eğitim istatistikleri örgün eğitim 1998-1999*. Ankara: Başbakanlık DİE.

- Devlet Lise İmtihanları İle İlgili Esaslar ve İzahlar. (1955). *Tebliğler Dergisi*, 18 (845).
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1963). *Kalkınma planı (birinci beş yıl) 1963-1967*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1967). *İkinci beş yıllık kalkınma planı (1968-1972)*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1972). *Üçüncü beş yıllık kalkınma planı (1973-1977)*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1979). *Dördüncü beş yıllık kalkınma planı 1979-1983*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1984). *Beşinci beş yıllık kalkınma planı 1985-1989*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1989). *Altıncı beş yıllık kalkınma planı 1990-1994*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1995). *Yedinci beş yıllık kalkınma planı 1996-2000*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2000). *Uzun vadeli strateji ve sekizinci beş yıllık kalkınma planı 2001-2005*. Ankara: DPT.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2006). *Dokuzuncu kalkınma planı 2007-2013*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.
- Dewey, J. (1939). *Türkiye Maarifi Hakkında Rapor*. İstanbul: Maarif Vekilliği.
- Dinç, E., Uzun, C., & Çoban, O. (2014, Ocak). Öğretmen ve okul yöneticilerinin kademeler arası geçiş hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. A. Akdoğanbulut İnsan, & A. Yavuz Akengin (Dü.), *Cumhuriyet'in Kuruluşundan Günümüze Eğitimde Kademeler Arası Geçiş ve Yeni Modeller Uluslararası Kongresi* içinde (s. 293-316). Antalya: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Dönem Sistemi Uygulayan İktisadi ve Ticari İlimler Akademileri Öğrenci ve Lisans Öğretim ve Sınav Yönetmeliği. (1969). *Tebliğler Dergisi*, 32 (1541).
- Duran, E., & Sezgin, B. (2014, Ocak). Türkiye ve AB ülkelerinin eğitimde kademeler arası geçiş sistemlerinin karşılaştırılması. A. Akdoğanbulut İnsan, & A. Yavuz Akengin (Dü.), *Cumhuriyet'in Kuruluşundan Günümüze Eğitimde Kademeler Arası Geçiş ve Yeni Modeller Uluslararası Kongresi* içinde (s. 621-640). Antalya: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Duyar, İ. (1989). Eğitimde iç verimlilik. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 23 (1), 469-484.
- Dünya Bankası. (2013). *Türkiye’de okullarda mükemmeliyeti teşvik etmek*. Washington, USA.
- Eğitim Enstitüleri Geçici Yönetmeliği. (1947). *Tebliğler Dergisi*, 9 (423).
- Eğitim Enstitüsü Yönetmeliği. (1955). *Tebliğler Dergisi*, 18 (875).
- Ekinci, Ö., & Yıldırım, A. (2014, Ocak). Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş Sistemine ilişkin paydaş görüşleri ve öneriler. A. Akdoğanbulut İnsan, & A. Yavuz Akengin (Dü.), *Cumhuriyet'in Kuruluşundan Günümüze Eğitimde*

- Kademeler Arası Geçiş ve Yeni Modeller Uluslararası Kongresi* içinde (s. 317-344). Antalya: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Elekberova, K. (2014, Ocak). Azerbaycan eğitim sistemi, kademeler, kademeler arası geçiş. A. Akdoğanbulut İnsan, & A. Yavuz Akengin (Dü.), *Cumhuriyet'in Kuruluşundan Günümüze Eğitimde Kademeler Arası Geçiş ve Yeni Modeller Uluslararası Kongresi* içinde (s. 665-680). Antalya: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Erdem, A. R. (2014, Ocak). Yükseköğretime geçişin kritiği. A. Akdoğanbulut İnsan, & A. Yavuz Akengin (Dü.), *Cumhuriyet'in Kuruluşundan Günümüze Eğitimde Kademeler Arası Geçiş ve Yeni Modeller Uluslararası Kongresi* içinde (s. 851-864). Antalya: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Ergün, M. (2014, Ocak). Eğitimde kademelerin oluşması ve kademeler arası geçiş düzenlemelerine tarihi bakış. A. Akdoğanbulut İnsan, & A. Yavuz Akengin (Dü.), *Cumhuriyet'in Kuruluşundan Günümüze Eğitimde Kademeler Arası Geçiş ve Yeni Modeller Uluslararası Kongresi* içinde (s. 1-40). Antalya: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Erkek Orta Sanat, Orta Yapı Okullarıyla Erkek Sanat ve Yapı Enstitüleri Sınıf Geçme ve Bitirme İmtihanları Yönetmeliği. (1958). *Tebliğler Dergisi*, 21 (1034).
- Erkek Teknik Öğretmen Okulu Yönetmeliği. (1947). *Tebliğler Dergisi*, 9 (433).
- Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu Yönetmeliği. (1966). *Tebliğler Dergisi*, 29 (1425).
- Faozi, F. (2014, Ocak). Orta Asya Türk topluluklarında modern eğitim ve öğretim sistemi üzerine bir araştırma. A. Akdoğanbulut İnsan, & A. Yavuz Akengin (Dü.), *Cumhuriyet'in Kuruluşundan Günümüze Eğitimde Kademeler Arası Geçiş ve Yeni Modeller Uluslararası Kongresi* içinde (s. 681-686). Antalya: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Fen Kollarına Ayrılacak Öğrenciler Hakkındaki Talim ve Terbiye Kurulu Kararı. (1973). *Tebliğler Dergisi*, 36 (1741).
- Gitmez, A. S. (1976). Yetenek testli eğitim ve yetenekli sınav uzmanları. *Elektrik Mühendisliği* (235), 337-339.
- Gönenç, G. (1976). Üniversite seçme sınavları üzerine. *Elektrik Mühendisliği* (235), 340-345.
- Gültekin, İ., & Arhan, S. (2014). Seviye Belirleme Sınavında (SBS) Türkçe Alanında Sorulan Soruların Kapsam Geçerliliği Açısından İncelenmesi. *Cumhuriyet'in Kuruluşundan Günümüze Eğitimde Kademeler Arası Geçiş ve Yeni Modeller Uluslararası Kongresi* (s. 521-554). Antalya: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Güneş, F. (2014, Ocak). Eğitim sistemi ile sınav sistemi arasındaki savaşlar. A. Akdoğanbulut İnsan, & A. Yavuz Akengin (Dü.), *Cumhuriyet'in Kuruluşundan Günümüze Eğitimde Kademeler Arası Geçiş ve Yeni Modeller Uluslararası Kongresi* içinde (s. 455-479). Antalya: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Güreşçi, E. (2011). Türkiye'de köyden kente göç ve düşündürdükleri. *Sosyo Ekonomi* (Özel Sayı), 125-135.

- Gürkan, T. (1987). *Temel eğitimde 6 yaş uygulamasının değerlendirilmesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Hursh, D. (2013). Raising the stakes: high-stakes testing and the attack on public education in New York. *Journal of Education Policy*, 28 (5), 574-588.
- İktisadi ve Ticari İlimler Akademileri Öğrenci ve Lisans Yönetmeliği. (1965). *Tebliğler Dergisi*, 28 (1371).
- İlkokullar Yönetmeliği. (1966). *Tebliğler Dergisi*, 29 (1389).
- İlkokullar Yönetmeliği. (1969). *Tebliğler Dergisi*, 32 (1548).
- İlköğretim ve Eğitim Kanunu (5 Ocak 1961 tarih ve 222 sayılı). (1961a, Ocak 12). *Resmi Gazete*, Ankara.
- İlköğretimde Yönetme Yönergesi. (2003). *Tebliğler Dergisi*, 66 (2553).
- İlköğretmen Okulları Sınıf Geçme ve Bitirme İmtihan Yönetmeliği. (1955). *Tebliğler Dergisi*, 18 (837).
- İstanbul Teknik Okulu Giriş Yönetmeliği. (1947). *Tebliğler Dergisi*, 9 (418).
- İstanbul Teknik Üniversitesi Öğrenci Yazılma Geçici Yönetmeliği. (1945). *Tebliğler Dergisi*, 8 (341).
- İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi. (2016, Ocak). 2015 yılında en az 1730 işçi, Aralık ayında ise en az 137 işçi yaşamını yitirdi. Ocak 13, 2016 tarihinde http://www.guvenlicalisma.org/index.php?option=com_content&view=article&id=16800:2015-yilinda-en-az-1730-isci-aralik-ayinda-ise-en-az-137-isci-yasamini-yitirdi&catid=149:is-cinayetleri-raporlari&Itemid=236 adresinden alındı
- Kalkınma Bakanlığı. (2013). *Onuncu kalkınma planı 2014-2018*. Ankara: Kalkınma Bakanlığı.
- Karakütük, K. (2012). *Eğitim planlaması*. Ankara: Elhan Kitap.
- Kaya, Y. K. (1981). *İnsan yetiştirme düzenimiz politika-eğitim-kalkınma*. Ankara: Erk Basımevi.
- Kız Enstitüleri ve Kız Orta Sanat Okulları Sınıf Geçme ve Bitirme İmtihanı Yönetmeliği. (1955). *Tebliğler Dergisi*, 18 (876).
- Korkmaz, İ. (2014, Ocak). Türk eğitim sisteminde kademeler arası geçiş için bir model önerisi. A. Akdoğanbulut İnsan, & A. Yavuz Akengin (Dü.), *Cumhuriyet'in Kuruluşundan Günümüze Eğitimde Kademeler Arası Geçiş ve Yeni Modeller Uluslararası Kongresi* içinde (s. 201-216). Antalya: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Köy Enstitüleri Yönetmeliği. (1947). *Tebliğler Dergisi*, 9 (431).
- Kurul, N., Küçük, E., Yolcu, H., Özdemir, T., Çokluk, Ö., Baykal, N. S., et al. (2012, Ekim). Kapitalist sistemde öğrenme ve pazar ilişkisi: Metalaştırma, ölçme, standartlaştırma. N. Kurul, T. Öztürk, & İ. Metinnam (Dü.), *Kamusal Eğitim Sempozyumu* içinde (s. 57-92). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Küçük, E. (2005). Eğitim raporu. 20. Yılında Türkiye’de Özelleştirme Gerçeği Sempozyumu 26-27 Mayıs 2005 (s. 375-383). Ankara: Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği.

- Küçük, E. (2008). Kalkınma planları kapsamında yapılan eğitim planlarının analizi (1963-2005). (Doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara).
- Küçük, E. (2012). Türkiye'de kalkınma planları kapsamında yapılan eğitim planlarının analizi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20 (1), 9-26.
- Külahoğlu, Ş. (2014, Ocak). Fransa, Kanada, İsviçre ve Türkiye'de lise düzeyinden yükseköğretime geçiş yapılarının karşılaştırmalı incelemesi. A. Akdoğanbulut İnsan, & A. Yavuz Akengin (Dü.), *Cumhuriyet'in Kuruluşundan Günümüze Eğitimde Kademeler Arası Geçiş ve Yeni Modeller Uluslararası Kongresi* içinde (s. 689-705). Antalya: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Lise ve Ortaokullar Yönetmeliği. (1964). *Tebliğler Dergisi*, 27 (1333).
- Lise ve Ortaokullar Yönetmeliği. (1966). *Tebliğler Dergisi*, 29 (1411).
- Maarif Teşkilatına Dair Kanun. (1926, Nisan 3). *Resmi Gazete*. Ankara.
- Mihçioğlu, C. (1980). *Eğitimde yörelerarası dengesizlik*. Ankara: SBF Basın Yayın Yüksekokulu Basımevi.
- Mihçioğlu, C. (1969). *Üniversiteye giriş ve liselerimiz*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri Yönetmeliği. (1999). *Tebliğler Dergisi*, 62 (2505).
- Milli Eğitim Bakanlığı Anadolu Liseleri Yönetmeliği. (1999). *Tebliğler Dergisi*, 62 (2507).
- Milli Eğitim Bakanlığı Anadolu Liseleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. (2005). *Tebliğler Dergisi*, 68 (2568).
- Milli Eğitim Bakanlığı Anadolu Mesleki ve Teknik Orta Öğretim Kurumları Yönetmeliği. (2000). *Tebliğler Dergisi*, 63 (2516).
- Milli Eğitim Bakanlığı Anadolu Öğretmen Liseleri Yönetmeliği. (1991). *Tebliğler Dergisi*, 54 (2329).
- Milli Eğitim Bakanlığı Anadolu Öğretmen Liseleri Yönetmeliği. (1998). *Tebliğler Dergisi*, 61 (2493).
- Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Bölgeleri ve Eğitim Kurulları Yönergesi. (1999). *Tebliğler Dergisi*, 62 (2506).
- Milli Eğitim Bakanlığı Fen Liseleri Yönetmeliği. (1999). *Tebliğler Dergisi*, 62 (2497).
- Milli Eğitim Bakanlığı Fen Liseleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. (2005). *Tebliğler Dergisi*, 68 (2571).
- Milli Eğitim Bakanlığı Fen Liseleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. (2010). *Tebliğler Dergisi*, 73 (2635).
- Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliği. (1992). *Tebliğler Dergisi*, 55 (2354).
- Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliğine İki Geçici Madde Eklenmesine Dair Yönetmelik. (1993). *Tebliğler Dergisi*, 56 (2388).

- Milli Eğitim Bakanlığı Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü. (2011, Haziran 06). *Taşımalı ortaöğretim uygulaması*. Haziran 07, 2016 tarihinde MEB Mevzuat: <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/genelge201135/yonerge.html> adresinden alındı
- Milli Eğitim Bakanlığı Merkezi Sistem Sınav Yönergesi. (1995). *Tebliğler Dergisi*, 58 (2441).
- Milli Eğitim Bakanlığı Merkezi Sistem Sınav Yönergesi. (1998). *Tebliğler Dergisi*, 61 (2486).
- Milli Eğitim Bakanlığı Orta Öğretim Kurumları Ortalama Yükseltme ve Sorumluluk Sınavları Yönergesinin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Yönerge. (2001). *Tebliğler Dergisi*, 64 (2523).
- Milli Eğitim Bakanlığı Orta Öğretim Kurumları Öğrenci Nakil ve Geçiş Yönergesi. (2002). *Tebliğler Dergisi*, 65 (2539).
- Milli Eğitim Bakanlığı Orta Öğretim Kurumları Sınıf Geçme ve Sınav Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. (2010). *Tebliğler Dergisi*, 73 (2636).
- Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü. (2011, Temmuz 28). *Sınav*. Haziran 07, 2016 tarihinde MEB MEvzuat: http://mevzuat.meb.gov.tr/html/2011_42ge/genelge2011_42.html adresinden alındı
- Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Öğrenci Nakil ve Geçiş Yönergesi. (1998). *Tebliğler Dergisi*, 61 (2492).
- Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Sınıf Geçme Yönetmeliği. (1995). *Tebliğler Dergisi*, 58 (2438).
- Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Sınıf Geçme Yönetmeliği. (1997). *Tebliğler Dergisi*, 60 (2480).
- Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Sınıf Geçme Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. (2000). *Tebliğler Dergisi*, 63 (2516).
- Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği. (2001). *Tebliğler Dergisi*, 64 (2524).
- Milli Eğitim Bakanlığı Sosyal Bilimler Liseleri Yönetmeliği. (2003). *Tebliğler Dergisi*, 66 (2555).
- Milli Eğitim Bakanlığı Sosyal Bilimler Liseleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. (2005). *Tebliğler Dergisi*, 68 (2571).
- Milli Eğitim Bakanlığı Sosyal Bilimler Liseleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. (2010). *Tebliğler Dergisi*, 73 (2635).
- Milli Eğitim Bakanlığı Spor Liseleri Yönetmeliği. (2005). *Tebliğler Dergisi*, 68 (2569).
- Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu. (2002). *Mesleki ve teknik eğitimde orta ve yükseköğretim kurumları arasında program bütünlüğünün ve devamlılığının sağlanması (sınavsız geçiş) bilgi kılavuzu*. Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı Yabancı Dil Ağırlıklı Lise Yönetmeliği. (1994). *Tebliğler Dergisi*, 57 (2405).

- Milli Eğitim Bakanlığı Yabancı Dil Ağırlıklı Liseler Yönetmeliği. (1999). *Tebliğler Dergisi*, 62 (2505).
- Milli Eğitim Bakanlığı Yabancı Dil Ağırlıklı Liseler Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. (2005). *Tebliğler Dergisi*, 68 (2568).
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1921). *Birinci maarif kongresi*. Şubat 2, 2016 tarihinde http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2012_06/06022003_heyeti_ilmiye.pdf adresinden alındı
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1924). *İkinci heyet-i ilmiye*. Ocak 28, 2016 tarihinde http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2012_06/06022003_heyeti_ilmiye.pdf adresinden alındı
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1925). *Üçüncü heyet-i ilmiye*. Ocak 28, 2016 tarihinde http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2012_06/06022003_heyeti_ilmiye.pdf adresinden alındı
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1961b). *İlköğretim komitesi raporu ve on yıllık plan*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1970). *İmkan ve fırsat eşitliği bakımından Türk milli eğitimindeki gelişmeler 1955-1968*. Ankara: Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu Matbaası.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1973). *Cumhuriyetin 50. yılında milli eğitimimiz*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1988). *Cumhuriyet döneminde Türk milli eğitim sistemindeki gelişmeler (1923-1988)*. Ankara: MEB.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1991a). *Birinci maarif şurası 17-29 Temmuz 1939*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1991b). *İkinci maarif şurası 15 - 21 Şubat 1943*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1991c). *Üçüncü milli eğitim şurası 2-10 Aralık 1946*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1991d). *Dördüncü milli eğitim şurası 22-31 Ağustos 1949*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1991e). *Beşinci milli eğitim şurası 5-14 Şubat 1953*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1991f). *Altıncı maarif şurası 18 - 23 Mart 1957*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1991g). *Yedinci milli eğitim şurası 5-15 Şubat 1962*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1991h). *Sekizinci milli eğitim şurası 28 Eylül - 3 Ekim 1970*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1991ı). *Dokuzuncu milli eğitim şurası 24 Haziran - 4 Temmuz 1974*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1991j). *Onuncu milli eğitim şurası 23-26 Haziran 1981*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

- Milli Eğitim Bakanlığı. (1993). *Hükümet programlarında eğitim*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1996). *Onbeşinci milli eğitim şurası "2000'li yıllarda Türk milli eğitim sistemi" 13-17 Mayıs 1996*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2007a). *Milli eğitim istatistikleri örgün eğitim 2006-2007*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2007b). *17. milli eğitim şurası Türk milli eğitim sisteminde kademeler arası geçişler, yönlendirme ve sınav sistemi*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2010). *18. milli eğitim şurası kararları*. Nisan 11, 2016 tarihinde Milli Eğitim Şuraları: http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_10/02113646_18_sura.pdf adresinden alındı
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2011). *Milli eğitim istatistikleri örgün eğitim 2010-2011*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri Yönetmeliği. (1990). *Tebliğler Dergisi*, 53 (2323).
- Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Orta Dereceli Okullar Sınıf Geçme ve İmtihan Yönetmeliği. (1967). *Tebliğler Dergisi*, 30 (1476).
- Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Ortaokullar İle Lise ve Dengi Okulların Sınıf Geçme ve Sınav Yönetmeliği. (1983, Aralık 16). *Resmi Gazete* (18258).
- Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Ortaokullar İle Orta Öğretim Kurumlarının Sınıf Geçme ve İmtihan Yönetmeliği. (1976, Mayıs 4). *Resmi Gazete* (15577).
- Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Ortaöğretim Kurumlarında Ders Geçme ve Kredi Yönetmeliği. (1991). *Tebliğler Dergisi*, 54 (2342-Ek).
- Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Yüksek Okullar Hızlandırılmış Programlar Yönetmeliği. (1978). *Tebliğler Dergisi*, 41 (1992).
- Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığına Bağlı Bir Kısım Derslerin Öğretimini Yabancı Dille Yapan Resmi Okullar Özel Yönetmeliği. (1986). *Tebliğler Dergisi*, 49 (2214).
- Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanşığıınca Yapılan Merkezi Sistem Sınav Yönergesi. (1989). *Tebliğler Dergisi*, 52 (2282).
- Milli Eğitim Reform Stratejisi. (1972, Ekim 13). *Remi Gazete* (14335).
- Milli Eğitim Temel Kanunu (1739 sayılı). (1973, Haziran 24). *Resmi Gazete* (14574).
- Mustafa Kemal Atatürk'ün 1 Mart 1922 Tarihli TBMM Açış Konuşması*. (1922, Mart 1). Nisan 20, 2016 tarihinde www.tbmm.gov.tr: https://www.tbmm.gov.tr/tarihce/ataturk_konusma/1d3yy.htm adresinden alındı
- Okul Dışından Devlet Ortaokul, Devlet Lise ve Devlet Lise Yazılı İmtihanları Hakkında Açıklama. (1956). *Tebliğler Dergisi*, 19 (890).
- Orta Dereceli Okullarda Okumak İsteyen Öğrencilerin Sınavları Hakkında Genelge. (1984). *Tebliğler Dergisi*, 47 (2177).

- Orta Öğretim Kurumları Sınıf Geçme ve Sınav Yönetmeliği. (2004). *Tebliğler Dergisi*, 67 (2567).
- "Orta Öğretimde Eğitim-Öğretim Süresinin 4 Yıla Çıkarılması" Kararının Alt Yapı Çalışmalarının Tamamlanamaması Sebebiyle Ertelenmesi. (2003). *Tebliğler Dergisi*, 66 (2548).
- Orta Öğretimde Eğitim-Öğretim Süresinin 4 Yıla Çıkarılması. (2002). *Tebliğler Dergisi*, 65 (2540).
- Orta Öğretimin Yeniden Yapılandırılması. (2005). *Tebliğler Dergisi*, 68 (2573).
- Ortaokul ve Liselerin Sınıf Geçme, Devlet Ortaokul ve Devlet Lise İmtihanları Yönetmeliği. (1957). *Tebliğler Dergisi*, 20 (985).
- Ortaöğretim Kurumları Ortalama Yükseltme ve Sorumluluk Sınavları Yönergesi. (1996). *Tebliğler Dergisi*, 59 (2451).
- Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri ile Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lislerine Öğrenci Kayıt ve Kabul Sistemi Yönergesi. (1989). *Tebliğler Dergisi*, 52 (2290).
- Öğretmen Kurulunda Durumları Görüşülecek Öğrenciler. (1990). *Tebliğler Dergisi*, 53 (2322).
- Öğretmen Liseleri Yönetmeliği. (1985). *Tebliğler Dergisi*, 48 (2183).
- Öğretmen ve Eğitim Uzmanı Yetiştiren Yüksek Öğretim Kurumlarında Parasız Yatılı Veya Burslu Öğrenci Okutma ve Bunlara Yapılacak Sosyal Yardımlara İlişkin Yönetmelik. (1990). *Tebliğler Dergisi*, 53 (2306).
- Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi. (1996). *1994-1995 öğretim yılı yükseköğretim istatistikleri*. Ankara: ÖSYM.
- Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi. (1999). *1998-1999 öğretim yılı yükseköğretim istatistikleri kitabı*. Ankara: ÖSYM.
- Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi. (2010). *2009 ve 2010-ÖSYS'ye başvuranların başvuru türüne göre dağılımı*. Ocak 11, 2016 tarihinde <file:///C:/Users/ASUS/Downloads/20092010osyskarsilastirmabasvuruturu.pdf> adresinden alındı
- Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi. (2011). *2010-2011 öğretim yılı yükseköğretim istatistikleri*. Ankara: ÖSYM.
- Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi. (2015b). *2015 - ÖSYS yerleştirme sonuçlarına ilişkin sayısal bilgiler*. Ocak 14, 2016 tarihinde <http://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2015/OSYS/2015-OSYSYerlestirmeSonucSayisalBilgiler23072015.pdf> adresinden alındı
- Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi. (2015a). *2015-YGS sayısal bilgiler*. Ocak 11, 2016 tarihinde <http://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2015/YGS/2015-YGSSAYISALBILGILER19032015.pdf> adresinden alındı
- Özel Dershaneler Tip Yönetmeliği. (1971, Şubat 15). *Resmi Gazete* (13751).
- Özel Dershaneler Tip Yönetmeliği. (1988). *Tebliğler Dergisi*, 51 (2255).
- Özel Dershaneler Tip Yönetmeliği. (2000). *Tebliğler Dergisi*, 63 (2514).

- Özgüven, E. (1972). Türkiye’de üniversiteye girişle ilgili uygulamalar. *Araştırma Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü Dergisi* (10), 179-198.
- Özkan, M., & Özdemir, E. B. (2014). Ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin ve öğretmenlerinin ortaöğretime geçişte uygulanan merkezi ortak sınavlara ilişkin görüşleri. *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, 7 (XX), 441-453.
- Parasız Yatılı Alınacak Öğrenciler Hakkında Genelge. (1969). *Tebliğler Dergisi*, 32 (1550).
- Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği. (1985). *Tebliğler Dergisi*, 48 (2201).
- Sakaoğlu, N. (1992). *Cumhuriyet dönemi eğitim tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal’ın TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu’na Verdiği Önerge. (1967). https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM_/d02/c020/b131/mm_020201310256.pdf adresinden 22.06.2016 tarihinde alındı.
- Saracaloğlu, A. S., Yakar, A., & Altay, B. (2014, Ocak). Türkiye’de ortaokula geçiş sürecinde yaşanan sorunlar ve özel dershaneler: Öğrenci-öğretmen-veli görüşleri (Muğla ve Aydın örnekleri). A. Akdoğanbulut İnsan, & A. Yavuz Akengin (Dü.), *Cumhuriyet’in Kuruluşundan Günümüze Eğitimde Kademeler Arası Geçiş ve Yeni Modeller Uluslararası Kongresi* içinde (s. 347-386). Antalya: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Sarpkaya, R. (2010). Üniversiteye girişte bireysel eğitim istemini etkileyen etmenler: Adnan Menderes Üniversitesi örneği. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 10 (1), 449-488.
- Seçkin, O. (2015). Türkiye’nin sınavlarla 'imtihanı'. *Eleştirel Pedagoji*, 7 (42), 56-61.
- Sekreterlik Okulları Yönetmeliği. (1964). *Tebliğler Dergisi*, 27 (1321).
- Tan, H. (1966). *Giriş sınavlarımız iyi öğrenci seçebiliyor mu?* Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yayınları.
- Taşımali İlköğretim Yönergesi. (1994). *Tebliğler Dergisi*, 57 (2420).
- Taşpınar, M. (2014, Ocak). Türk eğitim sisteminde kademeler arası geçiş açısından mesleki-teknik eğitimin yeri. A. Akdoğanbulut İnsan, & A. Yavuz Akengin (Dü.), *Cumhuriyet’in Kuruluşundan Günümüze Eğitimde Kademeler Arası Geçiş ve Yeni Modeller Uluslararası Kongresi* içinde (s. 707-722). Antalya: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Tekniker Okulları Geçici Yönetmeliği. (1958). *Tebliğler Dergisi*, 21 (1023).
- Temel Eğitim Birinci Kademe (İlkokul) Yönetmeliği. (1976, Kasım 10). *Resmi Gazete* (15759).
- Ticaret Liseleriyle Orta Ticaret Okulları Sınıf Geçme ve İmtihan Yönetmeliği. (1955). *Tebliğler Dergisi*, 18 (873).
- Ticaret Ortaokulları Gündüz ve Akşam Ticaret Liseleri Yönetmeliği. (1965). *Tebliğler Dergisi*, 28 (1368).
- Toker, F. (1969). *Hacettepe Üniversitesine öğrenci seçme işlemi üzerine ön araştırma*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

- Toker, F., Uçkunkaya, B., & Gülcü, G. (1970). *1968-1969 öğretim yılında Hacettepe Üniversitesine kaydolun lise birinci, ikinci ve üçüncülerinin başarıları üzerinde bir araştırma*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Tonga, D. (2014, Ocak). Seviye Belirleme Sınavı (SBS) Sosyal Bilgiler testi üzerine bir değerlendirme. A. Akdoğanbulut İnsan, & A. Yavuz Akengin (Dü.), *Cumhuriyet'in Kuruluşundan Günümüze Eğitimde Kademeler Arası Geçiş ve Yeni Modeller Uluslararası Kongresi* içinde (s. 555-566). Antalya: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Turan, R., Çilek, A., & Yavuz, İ. (2014, Ocak). Türkiye'de yükseköğretime geçiş sisteminin ortaöğretim sistemi üzerindeki etkileri ve çözüm önerileri. A. Akdoğanbulut İnsan, & A. Yavuz Akengin (Dü.), *Cumhuriyet'in Kuruluşundan Günümüze Eğitimde Kademeler Arası Geçiş ve Yeni Modeller Uluslararası Kongresi* içinde (s. 907-929). Antalya: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Türk Eğitim Derneği. (2010). *Ortaöğretime ve yükseköğretime geçiş sistemi özet rapor*. Ankara: Türk Eğitim Derneği.
- Türk Eğitim Derneği. (2005). *Türkiye'de üniversiteye giriş sistemi araştırması sonuç raporu*. Ankara: Türk Eğitim Derneği.
- Türk Eğitim Derneği. (1978). *Yüksek öğretime giriş sorunları*. Ankara: Türk Eğitim Derneği.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2014). *İstatistik göstergeler 1923-2013*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2015). *İşgücü istatistikleri*. Nisan 6, 2016 tarihinde http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007 adresinden alındı
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2012). *Kazanç yapısı araştırması 2010*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.
- Uzsoy, Ş., Silan, N. K., & Özaltay, S. (1969). *Orta Doğu Teknik Üniversitesi 1968-1969 giriş sınavlarında liselerin durumu*. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yayınları.
- Ünal, L. I. (1996). *Eğitim ve yetiştirme ekonomisi*. Ankara: EPAR Yayınları.
- Ünal, L. I. (2003). Meclisteki partilerin eğitim politikaları ve hedefleri üzerine görüşler. *Eğitim Bilim Toplum*, 1 (1), 41-50.
- Wofford, K. V. (1952). *Türkiye köy ilkokulları hakkında rapor*. (F. Varış, Çev.) Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Yavuz, M., & Derinbay, D. (2014, Ocak). Türkiye'de ortaöğretime geçiş için bir model önerisi. A. Akdoğanbulut İnsan, & A. Yavuz Akengin (Dü.), *Cumhuriyet'in Kuruluşundan Günümüze Eğitimde Kademeler Arası Geçiş ve Yeni Modeller Uluslararası Kongresi* içinde (s. 181-199). Antalya: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yoğunlaştırılmış Kredi Tamamlama Programı. (1994). *Tebliğler Dergisi*, 57 (2410)

- Yolcu, H. (2011). Kız meslek liselerine olan bireysel eğitim istemini etkileyen etkenler: Kastamonu ili örneği. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 17 (3), 453-483.
- Yücel, H. A. (1994). *Türkiye’de orta öğretim*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulları Yönetmeliği. (1955). *Tebliğler Dergisi*, 18 (873).
- Yüksek İktisat ve Ticaret Okulları Yönetmeliği. (1956). *Tebliğler Dergisi*, 19 (933).
- Yüksek Köy Enstitüsü Yönetmeliği. (1947). *Tebliğler Dergisi*, 9 (432).
- Yüksek Öğretim Kanunu. (1981, Kasım 6). *Resmi Gazete* (17506).
- Yüksek Öğretim Kurulu. (2014). *Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi*. Ocak 24, 2016 tarihinde https://istatistik.yok.gov.tr:https://istatistik.yok.gov.tr/yuksekogretimIstatistikleri/2015/2015_M17.pdf adresinden alındı
- Yüksek Öğretmen Okuluna Talebe Kayıt ve Kabul Talimatnamesi. (1940). *Tebliğler Dergisi*, 3 (89).
- Yürük, S. (2014, Ocak). Ortaöğretime geçiş okulu (ORGO) kurumlar arası geçişin yeniden yapılandırılması için bir model önerisi. A. Akdoğanbulut İnsan, & A. Yavuz Akengin (Dü.), *Cumhuriyet’in Kuruluşundan Günümüze Eğitimde Kademeler Arası Geçiş ve Yeni Modeller Uluslararası Kongresi* içinde (s. 235-263). Antalya: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Zayimoğlu Öztürk, F. (2014, Ocak). Ortaöğretime geçişte sınav yapmayan ülke örnekleri ve Türkiye modeli. A. Akdoğanbulut İnsan, & A. Yavuz Akengin (Dü.), *Cumhuriyet’in Kuruluşundan Günümüze Eğitimde Kademeler Arası Geçiş ve Yeni Modeller Uluslararası Kongresi* içinde (s. 217-233). Antalya: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Zayimoğlu Öztürk, F., & Aksoy, H. (2014, Ocak). Temel eğitimden orta öğretime geçiş modelinin 8. sınıf öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi (Ordu ili örneği). A. Akdoğanbulut İnsan, & A. Yavuz Akengin (Dü.), *Cumhuriyet’in Kuruluşundan Günümüze Eğitimde Kademeler Arası Geçiş ve Yeni Modeller Uluslararası Kongresi* içinde (s. 389-408). Antalya: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Zonguldak Maden Teknik Okulu Giriş Yönetmeliği. (1950). *Tebliğler Dergisi*, 13 (602).